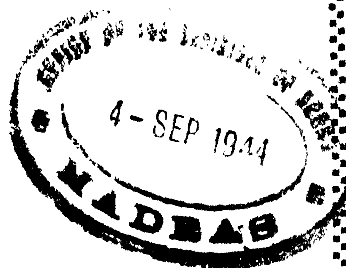
సోమ నాథ విజయము

(నా ట క ము)

శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

~ విరచితము ~

సాహితీ సమితి

. తెనాలి .

సోమనాథ విజయము

సోమనాథ విజయము

(ఆరు రంగముల నాటకము)

శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

— విరచితము —

సాహితీ సమితి
తెనాలి

మొదటి కూర్పు ౧౯౨౪
రెండవ కూర్పు ౧౯౪౪

సుజన రంజనీ ముద్రాశాల
రాజమహేంద్రవరము

టిప్పణములు

ప్రభాస పట్టణము: సోమనాథ దేవాలయ మున్న పట్టణము.

హరదత్తుడు: బులందు షహరు రాజు. మహమ్మదు గజ్నవీ దండెత్తి రాగానే ఇతడు పదివేల సైన్యముతో ఇస్లాము మతము స్వీకరించినాడు.

చాంద్ రాయి: ఇతడు షార్వా రాజు. సుల్తాను మహమ్మదు, అతని అనుచరులూ హిందువులంతటి నల్లనివాళ్ళు కారని విని భయముతో పారిపోయినా డట!

అనంగపాలుడు: "మహమ్మదీయ మహాయుగములో" ఈ పేరున్నది. ఇతర చరిత్రకారులు అతని పేరు ఆనందపాలుడని వ్రాసినారు.

రుస్తుమ్: పారసీ వాఙ్మయములో మహావీరు డని ప్రసిద్ధి పొందిన వాడు.

అలీ: మహమ్మదీయులలో ధర్మాత్ముడు.

కాబా: మక్కా పట్టణములోని పవిత్రశిల.

మహమ్మదు గజ్నవీ బిరుదులు: సుల్తాన్ — ఇది రాజ్యానికి రాగానే అతను పెట్టుకొన్నది. సైఫ్ అద్దౌలా = సామ్రాజ్యపు ఖడ్గము. ఘాజీ = జయశాలి. బుత్షికన్ = విగ్రహధ్వంసకుడు. అమీన్ ఉల్ మిల్లత్ = (ఇస్లాము) ధర్మరక్షకుడు. యామిన్ అద్దౌలా = సామ్రాజ్యపు దక్షిణ హస్తము.

పాత్రలు

ముగ్గురు పౌరులు
పౌరశిశువు
వృద్ధురాలు
ఒకతె
ఒకడు
భటుడు
ఏడుగురు అర్చకులు
మహాంతు
సోమనాథుడు
వార్తాహరుడు
నలుగురు భటులు
గజ్జవీ
ఇద్దరు అనుచరులు

ఒకటవ రంగము

[సోమనాథ దేవాలయము తూర్పు గోపురద్వారమునకు ఎదట నున్న విశాలప్రదేశము. అంతటను ఉత్సవ కోలాహలము. ద్వారమునకు కొంత దూరములో ఉత్సవప్రదేశములో ధనవంతు లగు ముగ్గురు వర్తకులు ప్రవేశింతురు]

మొదటి వాడు

జయీభవ సోమనాథ!

రెండవ వాడు

దిగ్విజయీభవ సోమనాథ!

మూడవ వాడు

వందే సోమనాథ!

రెండవ వాడు

దేవాలయ శిఖరముమీది సువర్ణకలశము సంధ్యాకాంతిలో రక్తకాంతులు వెదజిమ్ముతున్నది.

మొదటి వాడు

త్రిపురాంతకుని రూపమువలె నున్న దీప్తోచ్ఛధ్వాంసి యైన మహాదేవుని ఆలయము.

మూడవ వాడు

ఈసంధ్యావేళలో తాండవించే సోమేశ్వరునిమూర్తి మీ కిప్పుడు తలపులోకి రావడం లేదా? ఆభ్రమణవేగమువల్ల పుట్టి ఈశ్వరుణ్ణి ఆవరించిన అగ్నిజ్వాలలను అనుకరించడము లేదా దేవాలయము మూసవరించిన ఈ అరుణ కాంతులు!

మొదటి వాడు

అవు నవును. నూతనంగా కట్టిన ఈ ప్రాకారము తాండవే శ్వరుని గజచర్మమువలె ఉన్నది. సోమనాథు డిప్పుడు ప్రళయ తాండవము ప్రారంభించి ఉంటాడు!

రెండవ వాడు

దిగ్విజయీ భవ, సోమనాథ!

[బెదురుచూపులతో తప్పుకుంటున్న వానివలె పారశీకుడు ప్రవేశించును]

పారశీకుడు

అయ్యలారా!

మొదటి వాడు

ఏ మది?

పారశీకుడు

నాకు సి గ్గవుతున్నది! నే నీ దేశానికి కొత్త. ఈ కోలాహాల మేమో నాకు దయచేసి తేటపరచగలరా? ఇప్పటికి నే నడిగినవా ళ్ళందరూ నవ్వి నన్ను వెళ్ళగొట్టినారు.

[మొదటివాడు పెద్దపెట్టున హేళనగా నవ్వును]

రెండవ వాడు

సోమనాథుని విజయోత్సవము ఎరగనందుకు నీవు నిజముగా సిగ్గుపడ వలసినదే.

మూడవ వాడు

ఏమా దేదేశ మేమిటి?

ఒకటవ రంగము

పారశీకుడు

మాది పారశీకము.

మూడవ వాడు

మా సోమనాథస్వామికి కానిక లర్పించడానికి వచ్చినావా?

పారశీకుడు

కాదు—

[మొదటి ఇద్దరు పౌరుల కన్నులలోనూ ముఖాలలోనూ కోపసూచనలు వ్యక్త మవుతవి. మూడవవాడు విస్మయము చూపి ప్రశ్నబోధక మైనచూపు చూస్తాడు.]

కాదు. సోమనాథుని సంగతి తెలుస్తే ఇవ్వాళ ఇన్నిచోట్ల పరాభవాలు పొందడ మెందుకు! అరబ్బులు మమ్మును మా దేశములోనుండి పారదోలగా ఇక్కడ తల దాచుకొం టున్నాము.

మొదటి వాడు

అయ్యో! మీ దేశము వదలి వచ్చినావా? మా సౌరాష్ట్రము విడిచి వెళ్ళడానికి మాప్రాణా లొప్పవు!

రెండవ వాడు

ఎప్పుడైనా ఒకరోజు పనిమీద ప్రభాసపట్టణపు పొలిమేర దాటి ఉంటేనే గుబులు గుబులుగా ఉంటుంది.

మూడవ వాడు

అయితే, మీ దేవాలయాలు ఎట్లా విడిచి వచ్చినారు?

పారశీకుడు

మా కక్కడ విడిగా దేవాలయాలు లేవు. మావనలి ఇళ్ళే

మా దేవాలయాలు. విమతస్థులు మమ్ము అక్కడనుంచి బలవం తాన పారదోలినప్పుడు నాటిని విడిచి రాక చేసేదే మున్నది!

మూడవ వాడు

అయ్యో!

రెండవ వాడు

ఆలయము కట్టించలేదని దేవునికి మీమీద కోపము వచ్చి ఉంటుంది.

మూడవ వాడు

అరబ్బులంటే ఎవరు?

పారశీకుడు

అరబ్బులా? ఇస్లాము మతస్థులు. వాళ్లమసన్నుల వలెనే వాళ్ళ మసీదులు శూన్యమైనవి. వాళ్ళ అల్లారూపము వాళ్ళ దేవాలయాలలో కాదు ఉండేది: ఆయనభక్తుల చేతులలో మెరసే కత్తులే ఆయనరూపము!

రెండవ వాడు

మీ దేవుడెవరు?

పారశీకుడు

మేము సర్వోత్తముడైన అగ్నిని పూజిస్తాము!

రెండవ వాడు

అగ్నియా? పూజార్హుడే. కాని మా దేవుని సేవకులలో ఒకడు.

మొదటి వాడు

అగ్నిని మా ఈశ్వరుడు నొసట ధరించి సాడు. ప్రసన్నుడై ఉన్నంతసేపూ ఆ అగ్ని నేత్రము కనపడదు.

పారశీకుడు

అగ్ని సర్వశక్తిమంతుడు. ఆయన వాంఛితము వల్లనే లోకము సృష్టి ఐనది. ఆయన మహిమచేతనే లోకము సజీవమై వెలుగుతున్నది. ఆయనశక్తియే—

రెండవ వాడు

—మిమ్మల్ని నోడించి మీ దేశమునుండి వెళ్ళగొట్టినది. మీరు నివసించే ఇళ్లను భస్మము చేసినది.

[ఆలయములోనుండి సోమనాథస్వామి విజయఘంటానాదములు వినవచ్చును.]

పారశీకుడు

[సిగ్గుతో తల వంచుకొని కన్నీటిబొట్టొకటి విడుస్తూ] అయ్యో!

మొదటి వాడు

అట్లా అనరాదు. నాస్తికులైన మ్లేచ్ఛులు నగరకోట దేవాలయము కొల్లగొట్ట లేదా? స్థానేశ్వరము ధ్వంసము చేయ లేదా? మధురలో ఎన్ని ఆలయాలు భస్మము చేసినారు! ఈశ్వరాలయాలు మనుష్యులు రక్షించుకోవలె గాని ఈశ్వరుడు రక్షించుకొంటాడా?

పారశీకుడు

వాళ్ళే! వాళ్ళే!

మొదటి వాడు

వాళ్ళంటే ఎవరు?

పారశీకుడు

నగరకోట స్థానేశ్వరము మధుర జయించిన వాళ్ళే మమ్మునూ మా దేశమునుంచి తరిమివేసినారు.

మూడవ వాడు

ఏమిటి? మిమ్మును వెళ్ళగొట్టినది ఈ మహమ్మదీయులన బడే గోబ్రాహ్మణ హంతలేనా?

రెండవ వాడు

మా సోమనాథుని కటాక్షముచేత కలియుగ పరశురాముడైన అనంగపాలుడు వాళ్ళను నిరుడే పారదోలి బ్రాహ్మణ వర్ణానికి క్షత్రియశోభ ఘటించినాడు.

మొదటి వాడు

స్థానేశ్వరము నగరకోటలోవలె కాదు; మా సోమేశ్వర స్వామి సర్వశక్తిమంతుడు.

రెండవ వాడు

ఈ ప్రభాస పట్టణములోని మహానటుడు మధురలోని జిన దేవుని వంటివాడు కాదు.

మొదటి వాడు

అనంగపాలుడు నిమిత్తమాత్రుడైనాడే కాని సోమనాథ మహాదేవునికి మ్లేచ్ఛులను పారదోలడ మెంత పని!

మూడవ వాడు

ఆయన సత్యము లోకానికి వెల్లడి చేయడానికి ఇప్పుడంత రిక్షములో నిరాధారంగా నిలిచినాడుగా! ఇంకా అంతకంటె ఏమి కావలెను!

[ఆమాటలకు పౌరులు ముగ్గురూ కళ్ళు మూసుకొని భక్తితో సోమనాథుని ధ్యానించి శిరస్సుపైకి చేతు లెత్తి నమస్కరింతురు.]

పారశీకుడు

ఏమి టది!

మూడవ వాడు

పూర్వము సోమనాథుని లింగము సముద్రతీరాన ఉండేది. ఈశ్వరునికి సముద్రుడే స్వయముగా కరపరంపరలతో నిత్యాభిషేకము చేస్తూ ఉండేవాడు. మ్లేచ్ఛుడు వెనుకటి సంవత్సరము ఈఆలయముమీద కన్ను వేసినా డని తెలిసినపిమ్మట సోమనాథస్వామి తనమహాత్మ్యము చూప దలచి అంతరిక్షములో ఉండ దలచినా నని కలలో భక్తులకు కనపడి చెప్పినాడు. అందువల్ల సహస్రగుణముగా సుందర మైన ఈ దేవాలయము కట్టించి గర్భాలయములో అంతరిక్షమందు ఆధారము లేకుండా లింగప్రతిష్ఠ చేసినారు. ఆఉత్సవమే గదా ఇది!

పారశీకుడు

ఇది దేవుని మహాత్మ్యమా! ఏదో ఇక్కడ శిల్పులమహాత్మ్యమున్న దని వింటిని.

ముగ్గురూ

శాంతం పాపమ్!

మూడవ వాడు

దుష్టుల నోటి కడ్డము లేదు. వాళ్ళనాలికలు పాములనాలికలవలె విషపూరిత మైనవి.

రెండవ వాడు

అట్లా అనేవారి నాలికలు తుండెము లై పోతవి!

పారశీకుడు

మన్నించండి! నా చెవుల బడ్డ దేదో అది ఆలోచనలేకుండా అన్నాను. మీకు కోపము కలించవలె ననే ఉద్దేశ మేమాత్రమూ లేదు. క్షమించండి!

మూడవ వాడు

క్షమించేది మేము కాదు: ఆసోమనాథుని యెడల చేసిన అపరాధము కృపానిధి ఐన ఆ సోమనాథుడే క్షమించవలెను.

మొదటి వాడు

ఇంతే కాదు. దుర్మార్గుల దురంతాలకు అంతు లేకున్నది- సోమనాథుని కృపచేత అనంగపాలుడు గజినీని పరాభవించి కానుకగా తెచ్చిన ధనముతో ఈశ్వరుని వైభవార్థము ఈ దేవాలయముచుట్టూ బలిష్ఠమైన ప్రాకారము కట్టించినాడు. మళ్ళీ ముసల్మానులు వచ్చి దేవాలయాము ముట్టడించేటపుడల సోమనాథ రక్షణార్థ మీగోడ కట్టించినారని కూడా వదంతి పుట్టించినారు. కాని సోమనాథస్వామి మనుష్యసహాయము కావలసినంత అసమర్థుడు కాడు!

రెండవ వాడు

అట్లా పలికేవాళ్ళ జిహ్వాలు చీల్చి వేయవలెను!

పారశీకుడు

మీ దేవుని పూజ చేయడానికి నన్నుకూడా మీ వెంట దయతో తీసుకొని పొండి!

రెండవ వాడు

మ్లేచ్ఛులు దర్శనము చేస్తే మా దేవుడపవిత్రుడౌతాడు.

పారశీకుడు

ఐతే మా బోటి అభాగ్యులగతి యేమి?

మూడవ వాడు

దేవునికి అపవిత్రత లేదు. కాని మ్లేచ్ఛులను మా దేవాలయము లోనికి రానియ్యడము మా ఆచారము ఒప్పదు.

పారశీకుడు

అచల మైనమీ దేశమే మాకు నిలవ నీడ ఇచ్చినదే! కరుణాసింధు వైన మీ ఈశ్వరుడు మమ్మును దగ్గరకు రానీయడా? ఐతే నాగతి ఏమిటి?

మూడవ వాడు

ఇక్కడనే ఉండి భక్తితో సోమనాథుణ్ణి మనస్సులో ధ్యానము చేసినా ఆర్తత్రాణుడు పాపాలు పోగొట్టుతాడు.

[ఒకానొక వృద్ధస్త్రీ చేతు లెత్తి బిగ్గరగా రోదనము చేస్తూ ద్వారమువద్దనుండి పిల్ల నెవరు గెత్తుకొని వస్తున్నది.]

పారశీకుడు

అయ్యో! నా కిట చేతకాదే. వ్యర్థుడను! [అని విచార భావముతో మెల్లగా నిష్క్రమించును.]

మూడవ వాడు

పాపము!—అమ్మో, ఏమి అట్లా ఏడుస్తా వీ ఉత్సవసమయంలో?

వృద్ధురాలు

వెళ్ళగొట్టినారు. నన్నక్కడనుంచి గెంటివేసినారు!

మూడవ వాడు

ఇంత వృద్ధాప్యములో ఉన్న నిన్ను ఎక్కడనుంచి గెంటివేసినారు? గెంటివేసిన ఆ దుర్మార్గులు నీ ఆప్తులేనా?

వృద్ధురాలు

నా కాప్తు లెవరున్నారు? ఆప్తులు కారు. [దేవాలయ ద్వారమువంక చూపుతూ] వాళ్లు!

రెండవ వాడు

[చిరునవ్వుతో] ఓహో! దేవాలయద్వార రక్షకులా?

మూడవ వాడు

అమ్మా, కాస్త విశ్రాంతి తీసుకొని నీకథ మాకు విశదీకరిస్తావా?

వృద్ధురాలు

నే నాంధ్ర దేశమునుంచి సోమనాథుని అర్చించే నిమిత్తము వచ్చినాను నాయనా! చెట్లంతకొడుకులు యుద్ధములో మా రాజుకు ప్రాణాలు అర్పించినారు. ఆప్తు లంతా నన్ను ఈ లోకంలో ఒంటరిదాన్ని చేసి పోయినారు!

మూడవ వాడు

అమ్మో, నీకూ ఆగతే పట్టినదా?

వృద్ధురాలు

కాశీ విశ్వనాథుణ్ణి సేవించి ప్రయాగ వచ్చి సౌరాష్ట్రములో జ్యోతిర్లింగమూర్తి నా ఆత్మలో అజ్ఞాన తిమిరము హరించగల ఆప్తుడని ఈ సోమనాథ స్వామిమీద భక్తితో ఇక్కడికి వచ్చినాను. భక్తుల పాలిటి ఈశ్వరుణ్ణి ధనికుల పాలిటి రాజును గా మార్చి

వేసినారు. ఈ ద్వారరక్షకు లేమిటి? ఈ భటు లేమిటి? ఈ వేళ వేయిసువర్ణా లర్పించే వారికే కాని దేవ దర్శనానికి పోనీయ రట! ఇక మాబోటి పేద లేమి కావలెను!

మూడవ వాడు

వెఱ్ఱిదానా! తొందర వద్దు. కొంచె మోర్చుకో! పేద లందరూ ఈశ్వరదర్శనము చేసికోగలందులకు కొన్ని వేళలు నియమించినారు గాదా! అందాకా ఓపిక పట్టి ఆగి ఉండ లేకపోతివా?

వృద్ధురాలు

దేవదర్శనానికి రాజదర్శనానికివలె వేళ లేమిటి? ఈవిధంగా పేదవాళ్ళు దర్శించడానికి నియమితవేళ లుంటేనూ ధనికులను మాత్రమే దేవు డన్ని వేళలా ఆదరిస్తేనూ మానవమాత్రు డైన రాజుకూ దీనరక్షకు డైన ఈశ్వరునకూ భేద మే మున్నది?

మూడవ వాడు

అవు నమ్మా! ఈశ్వరునిభోగము ఈలోకంలో రాజ భోగమువంటిదే! పాపము, అంతదూరమునుంచి వచ్చి ఆశా భంగము పొందినందువల్ల నీమతి కొంచెము చలించిన ట్లున్నది. మాతో వస్తే నీకు దేవదర్శనము చేయిస్తాము రా!

రెండవ వాడు

పిచ్చిది! వెఱ్ఱిభక్తి!

మొదటి వాడు

[తూర్పువైపు చూసి] ఏమి టానందము!

రెండవ వాడు

ఎవరో సంపన్నుడు స్వామిపాదాలకు కానిక లర్పించ బోతున్నాడు. సేవకులు తోవ చేస్తున్న ట్లున్నది.

భటుడు

[ప్రవేశించి బిగ్గరగా] ఉజ్జయినీ రాజకుమారుడు, స్వామి వారిసన్నిధికి వేంచేస్తున్నాడు. తొలగండి! తొలగండి! [అని తన రజతవేత్రముతో జనసమ్మర్దము సద్దును. ముగ్గురు పౌరులు వృద్ధురాలు కూడా పక్కకు ఒత్తిగిలవలసి వస్తుంది. ఉజ్జయినీ రాజకుమారుడు రాజచిహ్నములతో రథముమీద వేగముగా దేవాలయద్వారమువైపు దాటి పోవును.]

మొదటి వాడు

ఏ మాగర్వము!

రెండవ వాడు

అదా, ఐశ్వర్య మదము! ఈశ్వరుని వద్దకు వెళ్ళడాని కింత సంరంభ మెందుకో!

మూడవ వాడు

బాబులారా! ఎందుకు మీ కంత కోపము! ద్వారము వద్ద ఆరాజపుత్రుడు రథము దిగి పాదుకలు విడిచి పాదచారి ఐ దేవదర్శనార్థము వెళ్ళుతున్నాడు. కవికుల కల్పవృక్షమైనభోజుని కుమారుని కంతమాత్రము తెలియదా? మనమూ వెళ్ళుదాము! [వా ళ్ళందరూ ఆలయద్వారము సమీపించినారు.]

ద్వార రక్షకులు

మీ రేమికానికలు తెచ్చినారు?

పౌరులు

మా శక్త్యనుసారము!

ద్వార రక్షకులు

ఐతే ఒక గడియసేపాగవలె! అప్పుడు మీ కానిక లర్పించ వచ్చును.

మూడవ వాడు

ఇంకా ఇప్పుడు వెళ్ళరాదా ఏమి?

ద్వార రక్షకులు

అంత తొందర ఏమి? మీ కానుక లందు కోకుండానే సోమనాథుడు ఇంకా కొంత సేపు ఆగి ఓర్చుకొని ఉండగలడు లెండి! దోవ కడ్డముగా నిలుచో బోకండి!

[పరాభవము పొంది పౌరులు వెనకకు తిరిగి వస్తూ ఉంటారు. అప్పుడు సోమనాథుడు ఉన్మత్తవేషముతో ఆకస్మికముగా ప్రవేశించును. కొంత సేపు రాళ్ళు పడి ఆగిపోవును.]

సోమ నాథుడు

సోమేశ్వరునికి కోపము వచ్చినది! ఆయనకు సంకెళ్ళు వేసినారు. ఆయనను కారాగృహంలో బంధించినారు. ఆయన ఇక ఇది ఎన్నాళ్లో ఓర్వడు. శత్రుపక్షంలో చేరబోతున్నాడు. భక్తులంతా ఈశ్వరుణ్ణి విడిపించక ఊరుకుంటారేమి?

మొదటి వాడు

[నిర్వేరపాటుతో] ఏమి టది!

రెండవ వాడు

[నిర్వేరపాటుతో] ఏమి టది!

మూడవ వాడు

[నిర్వేదపాటుతో] ఏమి టది!

సోమ నాథుడు

ఏమి టని అట్లా ఊరుకుంటా రేమి? ఈ అర్చకులు ఈశ్వ రుణ్ణి బంధిస్తున్నారు. సముద్రతరంగాల నిసర్గనిత్యాభిషేకంతో తృప్తి పడుతూ ఉండే గంగాధరుని కీఆడంబర మెందుకు? భక్తు లందరికీ అందుబాటులో ఉండవలె ననుకున్న దయామయుణ్ణి సంపన్నులు తమవాణ్ణి చేసుకోవలె నని ప్రయత్నిస్తున్నారు. వాళ్ల ఆశాపిశాచము మానవులను బానిసలు చేసుకోవడముతో తృప్తి తీరక భూతేశుని కూడా చెరపట బోతున్నది. భక్తుల కందరికీ సోమనాథుని అవస్థ ఇంకా తెలియ లేదా ఏమిటి?

వృద్ధురాలు

మహాత్మా, నేను నీ శిష్యురాలను! నన్ను వెళ్ళగొట్టడాని కీద్వారపాలకులకు సోమనాథ స్వామి అధికార మిచ్చినాడా? దేవుడు వర మిచ్చినా పూజారి వర మియ్యడు!

సోమ నాథుడు

దేవకార్యానికి అంతా పెద్దలే. ఒకరి కని ప్రత్యేకించి అధి కార మెవ రిచ్చినారు? ఈ అర్చకుల ఆశకు మితము లేకున్నది.

వృద్ధురాలు

లేదు, లేనే లేదు! మహాదేవుని అల్పదేవుణ్ణిగా మార్చివేసి నారు స్వామీ!

రెండవ వాడు

ఈ సోమనాథుడు ప్రధానార్చకులలో ఒకడు కాడా?

మొదటి వాడు

ఏమిటో, ఆ అర్చకులలో ఏమి పోట్లాటలు వచ్చినవో!

రెండవ వాడు

వదంతులలో కొంత నిజమే ఉన్నదేమో! అన లేదో రవ్వంత నిజమైనా లేనిది ఊరికే వాదులు పుట్టుతవా?

మూడవ వాడు

తొందర పడకండి! [సోమనాథునితో] అయ్యా, సోమనాథా! ప్రధానార్చకులలో ఒకరైనమీరే ఈవిధముగా అర్చకులమీద దాడి వెడలినా రేమి?

సోమ నాథుడు

సోమేశ్వరుని ఆజ్ఞ! స్వామి ఈ అలంకారాలతో అలిసి పోయినాడు. ఈ వైభవముతో ఆయనశిరస్సు బద్ద లవుతున్నది. రుద్రునికి కోప మంకురించినది. యథాప్రకారము జ్యోతిర్లింగము సముద్రతీరాన ఆలయంలో. ప్రతిష్ఠించి తేనే గాని మహేశ్వరుని కోపము శాంతించదు.

మూడవ వాడు

సోమనాథస్వామికి భక్తిశ్రద్ధలు చూపడ మాయన కిష్టము లేదా? మీకు మతి కొంచెము భ్రమించ లేదు కదా!

సోమ నాథుడు

నాకు పిచ్చి ఎత్తినదని అంతా అంటున్నారు, నిజమే. ఈశ్వరునికి మళ్ళీ స్వేచ్ఛ కలిగే దాకా, మృత్యుంజయునికి విజయము కలిగే దాకా నాకు పిచ్చి వదలదు. [అంటూ సోమనాథుడు నిష్క్రమించును.]

వృద్ధురాలు

జయ సోమనాథ!

ముగ్గురు పౌరులు

[అప్రయత్నముగా] జయా సోమనాథ!

[ఒక జాగంట గణగణ మోగుతున్నది. వెంటనే కలకలము ప్రారంభించినది. "దేవదర్శనానికి అందరూ వెళ్ళవచ్చును" అనే కేకలు వినబడుతున్నవి.]

మూడవ వాడు

[వృద్ధురాలితో] అమ్మా! ఈకలకలము కొంచెము తగ్గిపోయిన తర్వాత లోపల ప్రవేశించుదాము. ఈ సందడిలో జనముఒత్తిడికి నలిగిపోతాము.

వృద్ధురాలు

బందిఖానాలో ఉన్న సోమనాథుణ్ణి చూడకపోతే మాత్రమేమి? చూచి శోకించడానికే గదా!

[దేవాలయములో భక్తులు గణగణ మోగిస్తున్న గంటల ధ్వని వినవస్తున్నది.]

మూడవ వాడు

ఆ గంటలు విను! వెర్రిదానా, ఆ ఉద్రేకపూరితుని మాటల చేత పిచ్చిదానవు కావద్దు! ఆఘంటాధ్వనిలో ఈశ్వరుని పిలుపు నీకు వినరావడం లేదా? నీకు సోమనాథుని దర్శించవలె ననే ఉద్వేగము అతిశయించడము లేదా? ఉద్రేకపూరితుని మాటలతో పిచ్చిదానవు కాబోకు!

వృద్ధురాలు

ఉద్రేకపూరితుల జిహ్వాలమీద నే గదా భవుడునాట్యమాడేది!

మూడవ వాడు

అవు గాక! ఆ ఉద్రేకపూరితుల జిహ్వాలే అసంబద్ధ ప్రేలాపాలకు ఆటపట్టు లనే సంగతి మనము మరిస్తే ఎట్లాగు?

రెండవ వాడు

కాకపోతే సోమనాథునికి సంకెళ్ళు వేసినా రనడ మేమిటి?

మొదటి వాడు

ఏమోలే!

[ముగ్గురుపోయులూ దేవాలయద్వారంవైపు పరిక్రమింతురు. వృద్ధురాలుకూడా సందేహముతో అడుగులు వేస్తున్నది. జనులు దేవాలయమునుంచి వచ్చేవారూ, లోపలికి పోయే వారుగా ఉన్నారు.]

ఒకరు

అయ్యో! నన్ను వీపు పగిలే టట్లు భటులు కొరడాలతో కొట్టినారు!

ఒకరు

నే నొక్క దెబ్బతో నే అవతల పడ్డాను.

ఒకరు

నాకు దేవదర్శనము చక్కగా ఐనది.

ఒకరు

అంతరిక్షములో ఉన్న స్వామి ఎంత కనులపండువుగా ఉన్నాడు! ఏ మాయన సౌర్యము!

ఒ క రు

ఏమో గాని నాకళ్ళకుమాత్రము అట్లా కనబడ లేదు. చీకటిలో ఉండడమువల్ల కాబోలును. జ్యోతిర్లింగ స్వరూపము కాంతి తగ్గినట్లు కనిపించినది. సోమనాథుడు తనను పూర్వాలయంలోనుంచి మార్చినందుకు చింతిస్తున్నా డేమో!

[“ఛా! అతనినోరు మూయండి! రాళ్ళు రువ్వండి! ఛా! ఛా! ఛా!” అనేధ్వను లంతటా కొంతసేపు వినబడి, నెమ్మదిగా శాంతి పొందుతవి.]

ఒ క రు

[కుంటుతూ] అయ్యో!తొక్కిడిలో నా కాలు నలిగిపోయినది!

ఒ క రు

ఒత్తిడికి ఒక శిశువు నలిగి ప్రాణాలు సోమనాథునికి బలి యిచ్చిన దని కూడా అనుకుంటున్నారు. పాపము! కాస్తవ్యవధిలోనే తప్ప అంతా దేవదర్శనార్థము వెళ్ళ వీలు లే దాయె మరి!

ఒ క రు

శిశువు చనిపోవడము ఆశ్చర్య మేమిటి? మనబోటివాళ్ళకే ప్రాణాలు కడబట్టి తేను!

ఒ క తె

నాచంద్రహారము పోయినది. భర్త కే మని జవాబు చెప్పేది!

ఒ క తె

నా చెలికత్తె స్తనములు నలిగి చిదికిపోయిన వనుకున్నాను! ఏ మమ్మా, అయ్యో! ఎప్పుడూ ప్రాతస్సమయంలో కూడా ఇంత ఖిన్నవై నీవు కనిపించలే దే!

వృద్ధురాలు

దేవాలయములోనికి నే నిక రాను. అయ్యలారా, మీ కిష్ట ముంటే మీరు వెళ్ళవచ్చును. న న్నిక్కడ వదలండి!

మూడవ వాడు

దూర దేశమునుండి వచ్చినావు! జనసమ్మర్దము తగ్గినది. నామాట విని మా వెంట రా!

వృద్ధురాలు

నేను రాను. ఇంతటి దురంతాలు జరిగేచోట నాఅడుగు మోపను. వ్యర్థుడ ననుకుంటూ వెళ్ళిపోయిన ఆపారశీకుని వలె నాస్తోత్రాలు ఇక్కడనుంచే సోమేశ్వరునికి అర్పించుకుంటాను.

ముగ్గురు పౌరులు

చెప్పితే విన వాయెను! ఏం చేస్తాము!

[పౌరులు దేవాలయములోనికీ, వృద్ధురాలు తూర్పుదిక్కు-గాను నిష్క్రమింతురు.]

రెండవ రంగము

[దేవాలయములో మంటపముమీద ఏడుగురు ప్రధానార్చకులూ మహాంతూ సభ. ఒక శూన్యాసన మున్నది. సభకు చేరువనే మంటపముక్రింద భటు డొక డున్నాడు.]

మహాంతు

[శూన్యాసనమువంక చూచి] సోమనాథుడు రాలేదు కాదా?

భటుడు

రాలేదు.

ఒకటవ అర్చకుడు

అతని విషయము చాలా గోలగా చెప్పుకుంటున్నారు.

రెండవ అర్చకుడు

అతడు ప్రజలకు మన అందరితో విరోధము ఉద్బోధిస్తున్నాడట గా!

నాల్గవ అర్చకుడు

సోమనాథునికి సంకెళ్ళు వేసినందుకు ఈశ్వరునికి కోపము వచ్చిన దని కేకలు వేస్తున్నాడు.

ఐదవ అర్చకుడు

పాపము, భక్తి పారవశ్యముచేత అతనికి మతి చెడ్డట్లున్నది.

ఆరవ అర్చకుడు

అతను ప్రధానార్చకులలో వాడు కావడము మన కందరికీ తలవంపులుగా ఉన్నది.

ఏడవ అర్చకుడు

స్వామి పునః ప్రతిష్ఠ తలపెట్టిన దాది అతని మన స్సేదో కలత బారినది.

మ హా ం తు

మేమూ వింటూనే ఉన్నాము.

మూడవ అర్చకుడు

సోమనాథుని మాటలు ప్రజల మనస్సులలో నాటుకొని భావాతీత మైన విప్లవము కలిగిస్తున్నవి.

నాల్గవ అర్చకుడు

అతని కేకలకు కొందరు మాత్రము రాళ్ళు విసరినప్పటికీ ఎందరో దాసానుదాసులై అతని శరణు చొచ్చుతున్నారు.

ఏడవ అర్చకుడు

అతని ప్రవర్తనము భయంకరముగా ఉన్నది.

మ హా ం తు

మాకే అతడు వెరపు కలిగిస్తున్నాడు.

రెండవ అర్చకుడు

[ఆశ్చర్యముతో] ఏమిటి!

ఆరవ అర్చకుడు

ఈ సోమనాథుణ్ణి నోరెత్తకుండా అణిచి పెట్టవలెను. ఇతని పిచ్చిమాటలకు భయపడి మన ఈశ్వరునికి వైభవము ఎక్కువ చేసి మన భక్తి చూపక ఊరుకుంటామా?

రెండవ అర్చకుడు

అది గాక స్వామి పునఃప్రతిష్ఠను అర్చకులు వేయిమందీ

బహిరంగసభలో ఆమోదించినారు గాదా! ఇక ఈఒక్క సోమ నాథుడు దాని నాటంకపరచడాని కెవడు?

మహంతు

నిజమే, కాని సోమేశ్వరునికే ఈ పునఃప్రతిష్ఠ ఇష్టము లే దేమో!

ఏడవ అర్చకుడు

సముద్రతీరాన స్వయంప్రకాశు డైన సోమనాథుడు ఈ నూతనాలయప్రవేశము అంగీకరిస్తాడా?

ఆరవ అర్చకుడు

సోమనాథేశ్వరుడే స్వయముగా ఎందరికో స్వప్నములలో సాక్షాత్కరించి తన సత్యము ప్రకటించడానికి నూతన దేవాలయ సృష్టి కోరినాడు గదా!

మహంతు

ఏమో, కల లన్నీ నిజములా?

రెండవ అర్చకుడు

తమకు ఈశ్వరుడు స్వప్నములో ప్రత్యక్షమై తన వాంఛ తెలిపినట్లు తమరే సెల విచ్చి ఉన్నారు కదా!

మహంతు

అవు గాక! మా కెన్నాళ్ళుగానో ఉన్న కోరిక భావనాబలం చేత స్వప్నంగా పరిణమించి మనల నంకరిసీ మోసగించి ఉండ కూడదా?

రెండవ వాడు

అంతే గాక ఇంకా ఎన్నోనిదర్శనాలుకూడా కనపడ్డవి గదా!

మ హా ం తు

అవును. కాని దీనికి ప్రస్తుత ముపాయ మాలోచించ వలసి ఉన్నది. యాత్రికులలో విప్లవము కలిగినతర్వాత ఈ దేవాలయము రక్షించుట అసాధ్యము. మనవ్యయప్రయాన లన్నీ వ్యర్థ మవుతవి.

ఆరవ అర్చకుడు

దీని కింత ఆలోచన ఎందుకు? నాస్తికుడై ఈశ్వరదూషణ చేస్తున్న ఈసోమనాథుని శిరశ్ఛేదము చేయించుదాము. మన నిరంకుశత్వము నిక్కడ అడ్డగించ సాహసించేవా ళ్ళెవరు?

కొందరు అర్చకులు

[భయముతో] అంత పనా?

మ హా ం తు

మన మంత తొందర పడ రాదు. ఆశిక్ష పొంద దగినంత తప్పు సోమనాథు డిప్పటికి చేయ లేదు. అది గాక యాత్రికుల కది ఉన్మాదము కలిగిస్తుంది.

ఒకటవ అర్చకుడు

సామ మవలంబించుదాము.

మ హా ం తు

మా ఉద్దేశమూ అదే. మంచిమాటలతో స్వాధీనము కాక పోతే బెదిరించవచ్చును. ఐనా నా కిదంతా ఏదో కంపరము పుట్టిస్తున్నది. [సభవా రంతా ఆశ్చర్యము స్ఫుట పరతురు.]

ఐదవ అర్చకుడు

ఐనా ఇంత మనోహర మైన నూతన దేవాలయ నిర్మాణా

నికీ, అద్భుతావహ మైన ఈపునఃప్రతిష్ఠకూ చాలినంత శాంతి జరిగినట్లు లేదు.

మూఢవ అర్చకుడు

ఆ అసంతృప్తి వల్లనే ఈశ్వరుడు సోమనాథునినోట నట్లా పలికిస్తున్నా డేమో!

ఆరవ అర్చకుడు

ఆర్యు లీలాగున సెలవియ్యడమువల్ల నా కాశ్చర్య మవుతున్నది! ఈ శాంతి చాలదా? ఈశ్వరునికి కోటి పూజలు చేయించినాము. పూజా పుష్పాలకే పదివేల సువర్ణాలు, హారతులకు వేయీ, ధూపద్రవ్యాలకు లక్ష సువర్ణాలూ, ఖర్చు చేసినాము గదా! దేశదేశాలలో ఉన్న ప్రవీణులంతా వచ్చి నృత్త గీతవాద్యాలు అర్పించినదీ, వాళ్లకు మన మిచ్చిన బహుమానములూ, చేసిన సన్మానాలూ మన మందరమూ కళ్ళారచూసే ఉన్నాము. లక్ష బ్రాహ్మణ్యానికి సంతర్పణ జరిగింది. కోటి దీపాలు వెలిగించినాము. నిన్న ధనికులు తెచ్చినకానికలే పది కోట్ల సువర్ణా లైనవి. బంగారుగంటల మంజునాదములతో రాత్రింబవళ్ళు దేవాలయము మారుమోగుతున్నదే! అంతా మన మెరిగినదే. ఇంకా ఏమి కావలెనో నాకు తోచకున్నది.

మహంతు

అవును మరి.

భటుడు

దేవా, సోమనాథు డిట్లా దయచేస్తున్నాడు.

మ హా ం తు

రా నిమ్ము. నేనే అతనితో మాట్లాడుతాను.

[ఉన్మాద వేషముతో వెనుకటివలెనే సోమనాథుడు ప్రవేశించును.]

మ హా ం తు

[శూన్యాసనమువంక చూపుతూ ఆదరముతో] ఇక్కడ ఆసీనుడవు కమ్ము!

సోమ నాథుడు

నా శాసనములతో పని లేదు. సుఖాసీనుడనై ఉండడానికి నామన స్సిప్పుడు సంతోషముగా లేదు.

మ హా ం తు

ఈ విచిత్ర మేమిటి సోమనాథా! ఇట్లా మారిపోయినావు! ఈసభలో నీవు కూర్చుండి మా కెన్ని సారులు అమూల్యమైన మంత్ర మాదేశించి ఉండ లేదు? అది ఇప్పుడు నిరాకరించడము ధర్మమా?

సోమ నాథుడు

ధర్మ మేమిటి? సోమనాథుని ఆదేశముకంటె నా కిప్పుడు వేరేధర్మ మేమీ కనబడడము లేదు. ఈశ్వరాదేశ మీ సభను నిర్మూలించవలె నని ఉన్నది.

[అందరూ వెరపుతో ఆసనములనుంచి సగము లేచి మళ్ళీ కూర్చుందురు.]

మ హా ం తు

ఆర్యా, కొంచెము శాంతించుము. శివ మెత్తినవానివలె

మాట్లాడుతున్నా వేల? సోమనాథా, నా ప్రార్థన విని ముందీ ఆసనము అలంకరించుము. నీవు లేకపోవడమువల్ల ఆసన మెంత చిన్నబోయి ఉన్నదో కాస్త ఇటు చూడుము!

సోమ నాథుడు

అయ్యో!—

మ హ ం తు

మరి నీ అభిప్రాయ మేమిటి?

సోమ నాథుడు

ఈ దేవాలయమునూ ఈ కోటనూ నిర్మూలించి సోమనాథేశ్వరుణ్ణి యథాస్థానములో సముద్రతీరాన ప్రతిష్ఠించండి. ఈశ్వరునిశిరస్సులోని సోముణ్ణి మళ్ళీ సముద్రుని బాహువులకు స్పర్శసాధ్యుణ్ణిగా చేయండి. సూర్యచంద్రుల కాంతికి దూరుడయ్యేందుకు సోమనాథుడు అంతఃపురస్త్రీ కాడు. ఈశ్వరుని బంధాలు ఛేదించండి. అప్పుడు నేను యథాస్థానంలో కూర్చుండి శాంతముగా మాట్లాడుతాను. అందాకా నాకు శాంతి లేదు. అందాకా నాకు నిలకడ లేదు.

మ హ ం తు

ఏమి టీ పిచ్చితలరిపు?

సోమ నాథుడు

సోమనాథేశ్వరుని ఆజ్ఞ ఐనది. ఈ మార్పులపైన ఈశ్వరునికి కోపము వచ్చినది.

ఆరవ అర్చకుడు

[నవ్వుతూ పక్కవానితో నెమ్మదిగా] తనకే ప్రత్యేకించి ఈశ్వరుడు తన కోరిక చెప్పినట్లే మాట్లాడుతున్నాడే!

మహంతు

ఏమిటి? సోమనాథుని కీర్తి వైభవము ఇష్టము లేదా? భక్తు లాయనకీర్తి దిగంతముల వ్యాపింపచేయుడ మిష్టము లేదా? ఆయన విజయఘోష స్వామికి సమ్మతము కాదా? మేము పూజించే పువ్వులతో సోమనాథుడు నిండిపోతున్నాడు. మేము వేసే ధూపాలకు లోకమంతా సువాసనతో వాసిస్తున్నది. మంగళహారతుల దివ్యగంధ మంతటా అలుముకొంటున్నది. నిరంతరము మోగించే ఘంటానాదములు దిగ్దంతుల చెవులలో ప్రతిధ్వనిస్తున్నవి. మేము వెలిగించే దీపకోటి వెన్నెల ఆకాశాన నక్షత్రకాంతులను గేలి చేస్తున్నది. ఈసంతర్పణాలు ఈభజనలు ఈసంకీర్తనలు ఈదానాలు ధర్మాలు అంతా నీవు చూడడం లేదా? ఈనూతన దేవాలయంలో ఈశ్వరునికీలోకంలో కైలాసము నిర్మించినాము. భక్తులిచ్చిన కానికలు సువర్ణరాసులు పరమేశ్వరునికి విహారయోగ్యమైన కనకాద్రులైనవి! ఇందుకా ఈశ్వరునికి మామీద కోపము! మా కున్న భక్తికా ఈశ్వరునికి కోపము!

సోమనాథుడు

అవును! పిల్లవానికి గొంతువరకూ భోజనము కూరే మూర్ఖమాతృప్రేమవలె నున్నది మీభక్తి! మీరు పూజ చేసేపువ్వులతో ఈశ్వరునికి ఊపిరి సెరపడం లేదు. మీరు చేసేవిజయఘంటాధ్వానులతో ఆపరమాత్ముని చెవులు బద్దలవుతున్నవి! మీదీపకాంతుల కతనికళ్ళు మిరుమిట్లు కొంటున్నవి. మీధూపగంధాలతో అతనికి తలనొప్పి పుట్టుతున్నది. సర్వదా భక్తులకు

ప్రసన్నుడయ్యే అతనికి విరూపు నిర్మించిన దివ్యాలయము చెరసాల ఐనది. మహాకాలుడిది ఇక భరించడు. ఇన్నాళ్ళూ మీమీద జాలిచేత ఓర్పు పూని ఉన్నాడు.

ఆయన ఆలయము నిండా రాసులుగా పేరుకొని ఉన్న సువర్ణ మంతా భస్మము చేసి దేహాన ధరించి తాండవించక ఇంకా ఎక్కువకాలము ఊరుకోడు. ఈశ్వరునికి స్వేచ్ఛ యథా ప్రకార మియ్యండి! [ఇంతసేపూ సభ్యు లంతా పాత్రానుసారముగా వివిధభావాలు చూపుతారు.]

రెండవ అర్చకుడు

[హాసముతో పకపకా నవ్వుతో నెమ్మదిగా] పాపము, సోమనాథస్వామి ఈ సోమనాథుణ్ణి శరణు చొచ్చినట్లున్నాడే!

మహాంతు

సోమనాథా, నీవు ప్రాకృతజనునివలె మాట్లాడుతున్నావు. మన మిప్పుడు చేసినదానిలో శాస్త్ర విరుద్ధ మైన కార్య మేదీ లేదు. విద్వచ్ఛిఖామణి వైన నీ కింతమాత్రము తెలియదా?

సోమనాథుడు

సోమనాథుడు విద్వాంసుల బానిస కాడు, శాస్త్రముల బానిస కాడు, ధనికుల బానిస కాడు. ఆయన కంతా ఒకటే. శ్మశానసంచారి కీ భోగ మెందుకు? కపాలమాలాలంకృతుని కీ వైభవ మెందుకు? భస్మప్రియుని కీదివ్యానులేపనా లెందుకు? నగరకోటలో వలెనే, స్థానేశ్వరములో వలెనే—

మహాంతు

ఏమి, నీకు పూర్తిగా మతి చెడినట్లున్నదే! నీవుకూడా

చండాల హరదత్తునివలె మ్లేచ్ఛమతముతో చేరినావా ఏమి? [సభలో హాహా కారములు] అక్కడ దుర్మార్గు డైన మ్లేచ్ఛుడు అదృష్టవశముచేత జయశాలి ఐ దేవసహితముగా దేవాలయ ధ్వంసము చేసినమాట నిజమే.

సోమ నాథుడు

మ్లేచ్ఛులకి దేవధ్వంసము చేయుటేమియు కాదు భక్తులే తమ ఈశ్వరుణ్ణి మరచిపోయి ధ్వంసము చేసుకుంటారు. శత్రువును విరోధించి నిర్వహించ సాధ్యము కానిది మిత్రుని ప్రేమతో నుతి మాత్రముగా నిర్వర్తిస్తాడు. ఇక్కడా అంతే కాబోతున్నది. [హాహా కారములు సభలో ప్రబల మనౌతవి.]

మ హం తు

సోమనాథా, అంత కంతకు విచ్చల విడిగా మాట్లాడు తున్నావు. ఇట్లా ప్రేలి మహాపాపము కట్టుకో వద్దు!

సోమ నాథుడు

అవును, ప్రేలుతున్నాను, వాగుతున్నాను. మీ ఇష్టము వచ్చినట్లు నన్ను దూషించండి, కాని నామాటలు వినండి. ఈ స్థూలరూప పూజచేత ఈశ్వరుణ్ణి మీరు పూర్తిగా మరిచి పోయినారు ఇంతటితోనైనా మీరు తెలివి తెచ్చుకోకపోతే ఈశ్వరుడే తన విగ్రహ ధ్వంస మిచ్చుయించి మీకు తనను జ్ఞాపకము చేసుకుంటాడు.

అ ం తా

[ఒక్క సారిగా] విగ్రహ ధ్వంస మా!

ఆరవ అర్చకుడు

[పక్కవానితో నెమ్మదిగా] సోమనాథుని కిక గోమాంసము తినడమే కొదవగా ఉన్నది!

సోమనాథుడు

[నిశ్చలముగా] అవును, విగ్రహధ్వంసమే! భక్తులు తన విగ్రహపూజచేత తననే ధ్వంసము చేస్తూ ఉంటే, ఈశ్వరుడు శత్రువులలో చేరి తన విగ్రహధ్వంసను చేయించుకొని నిజస్వరూపము భక్తులకు చూపుతాడు. [అంతా చెవులుమూసుకుంటారు.]

మహంతు

హర హరా! మేమీ మాటలు విన లేము!

రెండవ అర్చకుడు

[వినపడీ వినపడకుండా] సోమనాథుని ఈ నూతన సిద్ధాంతము బౌద్ధ జైన సిద్ధాంతములనుకూడా తల దన్ని పోయినదే!

సోమనాథుడు

ఈశ్వరుడు మ్లేచ్ఛపక్షము చేరినాడా, అతని ముందు మీ సేన లన్నీ డేగఎదటి పిచ్చుకలవలె భూమికి పడిపోతవి!

మహంతు

శివ శివ! మేమీ కిరాతకపు మాటలు విన లేము! ఇట్టి వాక్కు లుచ్చరించి ఎట్టిశిక్షకు పాత్రుడ వైనావో నీకు తెలుసు ననుకుంటాను.

ఆరవ అర్చకుడు

[వినబడీ వినబడకుండా] సోమనాథుని ఉపమానాలుకూడా తగినట్లు కిరాతులవే వస్తున్నవి.

సోమ నాథుడు

కాని నామాటలు వినసందుకూ మీరు అజ్ఞానంవల్ల చేస్తున్న కిరాతకకృత్యానికీ పశ్చాత్తాప పడే సమయము రాక పోదు. సోమనాథుడు ప్రళయతాండవము చేసేటప్పుడైనా మీకీమాటలు జ్ఞాపకము రాక పోవు. మీరు వినకపోతే ప్రజ లైనా వింటా రేమో చూస్తాను [మాట్లాడుతూనే అకస్మాత్తుగా నిష్క్రమించును. సభ్యు లంతా నిశ్చేష్టులై నిమిషమాత్రము నిర్వాక్కులుగా ఉంటారు.]

మూడవ అర్చకుడు

[గద్గద స్వరముతో] సోమనాథుని మాటలకు నా ఒళ్ళు వణుకు తున్నది!

ఏడవ అర్చకుడు

నాకు దేవళన చెమటలు పోస్తున్నవి.

ఐదవ అర్చకుడు

సోమనాథుని స్వరము చూడగా అతని మాటలు ఈశ్వరుడు పూనినవాని మాటలలాగా ఉన్నవి.

రెండవ అర్చకుడు

అయ్యలారా, ఇది భయపడే సమయము కాదు.

ఆరవ అర్చకుడు

ప్రస్తుత మా ఉన్మత్తుని మాటలకు వెరవక కర్తవ్య మాలోచించవలసి ఉన్నది. అతని నోరు కట్టిపెట్టే ఉపాయ మేమిటి? ఈమాటలకే జడిసేయెడల మన జన్మపు కిక అంత ముండదు.

సోమనాథుని కృపవల్ల ఈ కోట ఉన్నంతవరకు లక్షమంది మ్లేచ్ఛులు వచ్చినా మన సోమేశ్వరుణ్ణి రక్షించుకో గలము.

నాల్గవ అర్చకుడు

సోమనాథుని మాటలలోకూడా కొంత సత్య మున్న ట్లున్నది. అతను వట్టి పిచ్చివాడు కాడు.

మహంతు

అందువల్లనే నా కొకటి తోస్తున్నది. ఈశ్వరునికి ఈపూజతో తృప్తి కలగ లేదు. సోమనాథుడు ఆవేశములో చెప్పుతున్నా డే కాని ఈశ్వరునిఅసంతుష్టి పూజ ఎక్కువైన ఎన్నటికీ కానేరదు. ఈసేవ చాలదు. కాబట్టి నిరపాయంగా ఉండగలందులకై ఈఆల యంలో నేటినుంచీ నిన్నటిసేవకు అన్నివిధాలా దశగుణంగా సేవలు చేయించుదాము. ఇక కాకపోతే, సామాన్యయాత్రికు లంతా దేవదర్శనము చేసేవేళ ఇంకొక రెండు గడియ లెక్కువ చేతాము.

రెండవ అర్చకుడు

ఈ ఊహ దివ్యముగా ఉన్నది.

ఆరవ అర్చకుడు

బృహస్పతికి కూడా ఇంతకంటె గొప్పబుద్ధి ఉండదు. [కొందరు సంపూర్ణామోదమూ కొందరు అర్ధాంగీకారమూ తమముఖాలలో రకరకాలుగా చూపుతారు.]

మహంతు

సభవారి కిది అంగీకారమే అనుకుంటాను.—ఎవ రాసంభ్ర మంగా వచ్చేది?

భటుడు

వార్తాహరుడు

ఒకటవ అర్చకుడు

[ప్రక్కవానితో నెమ్మదిగా] సోమనాథుని మాటలు భయము కలిగించడము లేదా?

వార్తాహరుడు

[ప్రవేశించి] స్వామీ, మ్లేచ్ఛుడు అజమీరు ముట్టడించి విశాలదేవుని సంహరించినాడు.

మహంతు

ఏమది! గజినీ ఏనా? మరుడు అనంగపాలుని చేసిన పరాభవము చాలక మళ్ళి తల ఎత్తినాడా? అజమీరు పట్టుబడ్డదా?

వార్తాహరుడు

లేదు. విశాలదేవ మహారాజు చనిపోయినప్పటికీ ఆయన కుమారులు కోట సురక్షితముగా ఉంచినారు, లాభము లేదని ముట్టడి విడిచి గజినీ బయలుదేరినాడు.

మహంతు

ఇప్పుడా చోరకిరాతుడు ఏవైపుగా వెళ్ళుతున్నాడు?

వార్తాహరుడు

ఇటువైపే వస్తున్నట్లు తోస్తున్నది. మహమ్మదీయుడు అతడు అడుగు పెట్టిన చోట నల్లా భస్మము చేసుకొంటూ వస్తున్నాడు. ఆకస్మికముగా వచ్చి పడి సోమనాథ దేవాలయము దోచుకొని పోవలెనని అతని ఉద్దేశ మంటున్నారు.

మ హా ం తు

అతని తరము కాదు! అతనివెంట సుమారు ఎంతసైన్య మున్నది?

వా ర్తా హ రు డు

అశ్వికులు ముప్పదివేలు ఉంటారు. ఒంటెలూ అంతే ఉంటవి. కాల్బలము లేదు. అందువల్లనే రేపే సేన లిక్కడికి చేరుకోవచ్చు నని తోస్తున్నది.

మ హా ం తు

ఈశ్వరేచ్ఛ! ఇంకా వార్తలు?

వా ర్తా హ రు డు

గజినీ రాక విని చాముండా మహారాజు పదివేల కాల్బలముతో అన్హిలపురము విడిచి ఘూర్జర రాజ్యలక్ష్మిని మ్లేచ్ఛునికి పాదాక్రాంతను చేసినాడు! కొందరు పారిపోయినా డంటున్నారు. సోమనాథ రక్షణార్థము వస్తున్నా డని మరికొందరంటున్నారు.

మ హా ం తు

మంచిది! [వార్తాహరుడు నిష్క్రమించును.]

ఇది వితర్కములకు సమయము కాదు. మన మిప్పుడు కార్యశూరులము కావలెను. ఎవరి మనస్సులలో నైనా దేవాలయనిర్మాణము విషయము గాని, యథాస్థానంలో సోమనాథ ప్రతిష్ఠ విషయము గాని ఇంకా సందేహాలు నక్కి ఉన్నట్లయితే, అవి ఈ ఘోరవార్తతో శిథిల మైపోయి ఉంటవి.

సభ్యులు

అవును, అవును

మహాంతు

ఇప్పుడు దేవాలయంలో యాభై వేల సైన్యానికి ఆరునెలలకు సరిపోయే వస్తుసామగ్రి ఉన్నది. తక్షణము గోపురద్వారాలు మూయించుదాము. కందకాలలోకి సముద్రమున్ని ప్రవేశ పెట్టుదాము. స్వామివారి సైన్యములు కాల్బలము ఐదువేలూ రౌతులు ఐదువేలూ, వేయి గజాలూ ఉన్నవి. ఇంకా మన కిప్పుడు సహాయపడ గలసేన లేమున్నవో ఎవరికైనా సరిగా తెలుసునా?

ఆరవ అర్చకుడు

ఉజ్జయినీ రాజపుత్రుడు ఐదువేలభటులతో ఇక్కడనే ఉన్నాడు. గాంధారసైనికులు వేయిమంది ఉన్నారు. తోమర కాళచూరి ఛాండిల రాజపురుషుల పరివారాలే ఐదువేలున్నవి.

రెండవ అర్చకుడు

ఇక వంగ కళింగ ఆంధ్ర చోళ కేరళ పాండ్య దేశములనుంచి వచ్చిన క్షత్రియుల పరివారాలే ఐదారువేలు కావచ్చును.

మూడవ అర్చకుడు

ఇంకా చిన్న చిన్న రాజపుత్రనాయకులు ఉండరా? ఇంకా సాయం చేయ గలవారి నందరినీ సోమనాథరక్షణకు పూనుకో మందాము.

రెండవ అర్చకుడు

ఇంకా చాముండరా మహారాజు పదివేలకాల్బలముతో రావ

చ్చును గదా! ఈ దేవాలయపు కోటలో ఉండి ఈ సేనలతో పదిమంది గజినీలను కూడా ధిక్కరించ వచ్చును.

ఆరవ అర్చకుడు

కోట వెడలి మ్లేచ్ఛాధముణ్ణి పారదోలడానికి మాత్ర మీ సైన్యము చాలదా? అంతలో శత్రుసైన్యము ప్రయాణము చేసి బడలి ఉంటుంది కూడాను.

మహాంతు

మనము తొందరపడ రాదు. ఇంత ఆకస్మికముగా అంత బలముతో వచ్చిన శత్రువునుండి మన దేవాలయము కాపాడు కుంటే చాలును. నెమ్మదిగా ఇతర రాజులకు వార్త లంప వచ్చును.

మూడవ అర్చకుడు

అవసర మైతే ఈపవిత్రక్షేత్ర రక్షణార్థము బ్రాహ్మణులము కూడా పూనుకుందాము జయ సోమనాథ!

నాల్గవ అర్చకుడు

ఇవి గంటమూ తాళపత్రములూ పట్టడముతో ఆరితేరిన చేతు లైనప్పటికీ సోమనాథుని దయవల్ల డాలూ కత్తికూడా పట్ట నేర్చినవి.

మహాంతు

సంతోషమే, కాని మన కంత అవసర ముండదు. ధైర్యము మిక్కిలి సోమనాథస్వామి బలముమీద మన మాధార పడ వచ్చును. శారదాపీఠము జయించ వలె నని కాశ్మీర మీ మ్లే చ్ఛుడు రెండుసార్లు దం డెత్తి మాత్ర మేమి చేయగలిగినాడు?

రెండవ అర్చకుడు

దేవాలయము ధ్వజస్తంభముమీద యుద్ధసూచకముగా రక్త ధ్వజ మెత్తించవలెను!

వార్తా హారుడు

[ఇం కొకడు వేగముగా ప్రవేశించి] రాజధాని విడిచి సోమ నాథ రక్షణార్థము చాముండా మహారాజు పదివేల కాల్బలముతో వస్తున్నాడు. మ్లేచ్ఛసైన్యములు బాణవేగముతో వస్తున్నవి.

[జయో భవ సోమనాథ! శబ్దములతో అందరూ నిలుచుందురు.]

మూడవ రంగము

[దేవాలయమును ముట్టడించిన మహామ్మదీయ సేనలు వెను తీస్తున్నవి. కోటగోడలమీదనుంచి హిందువుల జయశబ్దములు వినబడుతున్నవి. కోటనుంచి వెనుకకు తిరిగి పోతూ నలుగురు మహామ్మదీయభటులు ప్రవేశింతురు.]

ఒకటవ భటుడు

ఇక్కడ నుంటే మన కిక మరణాలు తప్పదు.

రెండవ భటుడు

ఈ సైతాను గాళ్ళకి ఇంత శక్తి ఎక్కడిది!

మూడవ భటుడు

అల్లా మనను పరీక్ష చేస్తున్నాడు.

నాల్గవ భటుడు

సుల్తాను ఘాజీవద్దకు పూజారి వచ్చి "మిమ్మందరినీ సోమ నాథుడు చంపుతా" డని బెదరించినాడు.

రెండవ భటుడు

ఆమాటలకు కోపంతో వేసిన వాళ్ళ బాణాలతో నాబాణం తోనే వాడు మళ్ళీ వెనక్కు తిరిగి చూడకుండా పారిపోయినాడు.

ఒకటవ భటుడు

కాని ఆ పూజారి మాటలే నిజ మవుతున్నవి.

నాల్గవ భటుడు

ఈ బ్రాహ్మణు లంతా సైతానుతో సంధి చేసుకొన్నారు. సైతాను అల్లాతోనే పోట్లాడుతాడు. సైతానుతో మన మేమి గెలుస్తాము!

మూడవ భటుడు

మనకు శత్రువులతో కలిసిన సైతానువల్ల భయం లేదు. సైతాను మనలోనే ఉన్నాడు. మనం వాడికి భయపడవలె!

అందరూ

అలా!

మూడవ భటుడు

ఈ బ్బంతా సైతాను. ఇస్లాము మతము స్థాపించడానికి మనము పోట్లాడవలె! గురు మహమ్మదు బోధలకోసము పోట్లాడవలె! అప్పుడే అల్లా మనకు సహాయం చేస్తాడు.

నాల్గవ భటుడు

అల్లా మనకు సహాయం చేస్తాడు!

మూడవ భటుడు

మన మిక్కడ డబ్బు కొల్లగొట్టుదామని వచ్చినాము. ఈ దేవాలయంలో బంగారపు కుప్ప లున్న వని ఆశతో వచ్చినాము. మతస్థాపనకు రాలేదు. అల్లా మనకు సహాయం చేయడు.

రెండవ భటుడు

అల్లా మనకు సహాయం చేయడు.

మూడవ భటుడు

మనస్సుకు విశ్రాంతి ఇస్తుందనే వంక పెట్టుకొని సురాపానము చేసే మనమీద అల్లా కోపించి కాఫర్లవైపు చేరినాడు.

ఒకటవ భటుడు

అల్లా కోపించి కాఫర్లవైపు చేరినాడు!

రెండవ భటుడు

అల్లా దయ చేసినది దుస్తు మైతేమాత్రి మేం శేస్తాదు! [ముందువైపు చూచి] అల్లా!

నాల్గవ భటుడు

[అటువైపే చూచి] అల్లా! అమీన్ ఉక్ విల్లాత్! [ఆవైపునుంచి సుల్తాను ఘాజీ మహమ్మదు గజ్నవీ ఇద్దరు అను చరులతో ప్రవేశింపును. ముగ్గురూ యుద్ధపు దుస్తులతో ఉన్నారు. సుల్తాన్ గజ్నవీ మనోహార రూపుడు, అత్యున్నత దేహుడు. అతను రాగానే నలుగురు భటులూ పక్కకు ఒదిగి నిలుచుండి సంభాషణ సాగినతర్వాత నెమ్మదిగా కనబడీ కనబడ కుండగా వంగి వంగి సలాములు చేస్తూ జారిపోతారు.]

గజ్నవీ

ఏమి టీవిప్లవము!

ఒకటవ అనుచరుడు

సిగ్గు లేకుండా ముసల్మానులు కాఫర్లకు వెనుక తగ్గు తున్నారు.

రెండవ అనుచరుడు

గాలికి కొట్టుకొని పోయే ధూళి రేణువులవలె ఘాజీదాడికి చెల్లాచెద రయ్యే కాఫర్లు ఇప్పుడు చూపే ఉత్సాహము అర్థము కాకున్నది. వీళ్ళు ఆకలి గొన్న తోడేళ్ళవలె పోట్లాడుతున్నారు.

గజ్నవీ

మనము పోయిన సంవత్సరము అనంగపాలునితో యుద్ధము నుండి తొలగి పోవడము ఓడిపోవడ మనుకుంటున్నారు. అదంతా

తమ విగ్రహా ఘుహాత్మ్య మని తలుస్తున్నారు కాబోలు! ఇంకా వాళ్లు బత్తికర శక్తి ఎరగరు. బడలి ఉన్న సేనలతో యుద్ధము చేయడానికి మే మిష్టపడ లే దని వా ళ్ళెరగరు.

ఒకటవ అనుచరుడు

కాఫర్లు!

రెండవ అనుచరుడు

[సైనికులవంక తిరిగి] అట్లా పారిపోతా రేమి? సిగ్గు లేదా? ఇస్లాము జ్ఞాపకం లేదా? మన గురువు ఆజ్ఞ మరచిపోయినారా? పారిపోయేవాళ్లను అల్లా శిక్షిస్తాడు.

ఒకటవ అనుచరుడు

పారిపోయిన వాళ్ళను సైతాను పట్టుకుంటాడు. గంధకపు మంటలో వేసి బాగు కాకుండా నూనెతో తడుపుతారు! అమీన్ ఉల్ మిల్లాత్ మీకు ఇస్తున్న ఆజ్ఞ వినండి!

రెండవ అనుచరుడు

నరకానికి కూడా భయపడరా? ఆలీకంటె ధర్మాత్ము డైన సుల్తానును ఇట్లా విడిచి వెళ్ళుతారా?

గజ్న వీ

బాబులారా,మీకు వృధాశ్రమ వద్దు. లాభము లేదు. వాళ్ళు వినేస్థిలో లేరు.

రెండవ అనుచరుడు

అల్లా! [కోటలోనుండి జయధ్వనులు వినవచ్చును.]

ఒకటవ అనుచరుడు

[కోపముతో కోటవైపు చూచి పళ్ళు కొరుకుతూ] కాఫర్లు!

గజ్నవీ

అల్లా హూ అక్బర్! [అని ఆనన్యాశ్చర్యముగా బిగ్గరగా అరచి మోకరించి వంగి, భూమిమీద శిరస్సు మోపి, చేతులు రెండూ కలిపి నిశ్శబ్దముగా ప్రార్థన చేస్తున్నాడు. అతను మక్కావైపు తిరిగినాడు. అన్యోన్యముగానే సోమనాథస్వామి ఆలయమూ లింగమూ ఉన్నవి. అతని అనుచరులుకూడా భక్తితో తలలు వంచుతారు. మహమ్మదీయులున్నచోట నిశ్శబ్దము. కాని కోటనుంచి ధ్వనులు వస్తున్నవి.]

కోటలోనుంచి ధ్వనులు

జయ సోమనాథ, జయ సోమనాథ!

మ్లేచ్ఛుణ్ణి చంపండి! [బాణవర్షము గజ్నవీ చుట్టూ పడును.]

కోటనుంచి సోమనాథుని గొంతు

వద్దు! వద్దు! సోమనాథుణ్ణి ధ్యానం చేస్తూ ఉన్న మ్లేచ్ఛుణ్ణి కూడా చంపరాదు. అయ్యో! ఇక సోమనాథస్వామి మ్లేచ్ఛుని వశ మౌతాడు.

కోటనుంచి వృద్ధురాలి గొంతు

సోమనాథస్వామి భక్తిశరణ్యుడు! [బాణవర్షం మాగిపోయినది. ఇంతలో సుల్తాను గజ్నవీ లేచినాడు. అతని మనోహరమైనకళ్లలో దివ్యతేజస్సు ప్రకాశిస్తున్నది. అతని రూపము దివ్యపురుషునిదాని వలె కనపడగా అనుచరులు మరింత పక్కకు తొలగి నిలుచుంటారు]

గజ్నవీ

[నెమ్మదిగా, స్పష్టముగా, బిగ్గరగా, సగౌరవంగా, ఉదాత్త

స్వరముతో] అల్లా ఆజ్ఞ ఐనది! మన కిక జయము తప్పదు!

అ ను చ రు లు

అల్లా హూ అక్బర్!

గ జ్నీ

మీ రంతా విడిచి పోయినా ఘాజీ ఒక్కడే కాఫర్ల నందరినీ జయించగలడు!

అ ను చ రు లు

[ఉద్రేకముతో] జయ బత్షికక! ఘాజీ, సైఫ్ అద్దౌలా, యామిన్ అద్దౌలా, అమీనా ఉల్ మిల్లాత్, అమీర్, మహా మ్మదు గజ్నవీ సుల్తాన్ జయ! [ముసల్మాను భటులు నలుగురూ మళ్ళీ కోటవైపుకు ఉత్సాహముతో మళ్ళుతారు. తెర పడేటప్పటికి జయ జయ సోమనాథ! శబ్దములు, దీన్ దీన్ ధ్వనులలో మునిగి అణిగి పోతవి.]

నాల్గవ రంగము

[దేవాలయములోపల నిలుచుండి మహాంతూ ఇద్దరర్చకులూ సంభాషిస్తున్నారు.]

మహాంతు

ఈ మ్లేచ్ఛసైనికులు సామాన్యులు కారు.

ఒకటవ అర్చకుడు

అబ్బా, వాళ్ళు మనుష్యులు. వాళ్ల దేహాల చక్కదనమేమి!

రెండవ అర్చకుడు

పసినిమ్మపండువంటి శరీరచ్ఛాయ! ఎంత దీర్ఘకాయులు! వాళ్ల బాణప్రయోగ మత్యద్భుతముగా ఉన్నది. [మహాంతువైపు తిరిగి] తమరుకూడా యుద్ధము ఆలోకిస్తున్నారా?

మహాంతు

మేము కూడా చూస్తూనే ఉన్నాము. మన భటుల చాతుర్యము కూడా ప్రశంసార్హముగా ఉన్నది. శత్రువుల పచ్చదనము చూచి వాళ్ళు నల్లనివాళ్ళు కారని భయపడి పారిపోయేందుకు మనభటులు చౌద్ రాయి వంటి వాళ్ళు కారు!

[అర్చకులు నవ్వుకుంటారు]

రెండవ అర్చకుడు

అందులో గాంధారవీరుల గభీరపరాక్రమము అగ్రగణ్యము.

మహాంతు

అవును, వాళ్లు అనంగపాలునివద్ద అభ్యసించినవారాయె!

కాని ఒకరి కండగా రెండవవా యుండి పంగసైనికులు చూపు తున్న అన్యోన్య సోదరభావము ఎంత చిత్రముగా ఉన్నదో చూచినారా?

ఒకటవ అర్చకుడు

అన్నిటికంటె ఆంధ్రవీరుల సాహసప్రదర్శనము ఉల్లాసకర ముగా ఉన్నది.

మహాంతు

[చిరునవ్వుతో] అవును, వాళ్ళ భావాలుపరాక్రమమూ వాక్ప్రతాపమూ ఒకదాని కొకటి తీసిపోవు! [ముగ్గురూ పక పక నవ్వుకుంటారు.]

రెండవ అర్చకుడు

తెలి వంటే తెలివి ఆచోళ దేశ భటులది. వాళ్ళు నోరెత్తి మాట్లాడితే బుడబుడ ధ్వని పుట్టుతుంది.

మహాంతు

కాదు కాదు. రెండవ వేదానికి తల్లి ఐన ద్రావిడభాష నట్లా హాస్యమాడరాదు.

ఒకటవ అర్చకుడు

మనకు నేడు జయము తప్పదు.

మహాంతు

[వికసించిన ముఖముతో] ఏమో, సోమనాథస్వామివారి కటాక్షము!

భటుడు

[ప్రవేశించి] జయీభవ సోమనాథ! దేవరా, మహామ్మ

దీయ సైన్యములు వెను దిరుగుచున్నవి. [అంతా సంతోషము వెలిపుచ్చుదురు. భటుడు నిష్క్రమించ బోతూ ఉండగా మహాంతు అతని కొక సువర్ణపుష్పము పారితోషిక మిచ్చును. భటుడు వందనము చేసి స్వీకరించి నిష్క్రమించును.]

మ హాం తు

[ప్రఫుల్లనేత్రము లతో] మన భయము తీరినది.

ఒకటవ అర్చకుడు

పిచ్చిసోమనాథుని కేకల వల్ల కలిగినహృదయాందోళనము చల్లారినది.

రెండవ అర్చకుడు

కాస్తవిశ్రాంతి తీసుకుందాము. [జయ సోమనాథ! అంటూ ముగ్గురూ కూర్చుంటారు. సోమనాథుడు ప్రవేశించును.]

సోమ నాథుడు

నామాటలు నిజ మయ్యే సమయము వచ్చినది!

మ హాం తు

దుష్టుడా, ఏమి టామాటలు!

సోమ నాథుడు

ఈ దేవాలయమును సోమనాథుడు నిర్మూలించ బోతున్నాడు.

మ హాం తు

[కోపముతో] నీకు మతి భ్రమించిన దని జాలి తలచక పోతే నీ విప్పు డన్నమాటలకు నీజిహ్వ ఛేదించవలె!

ఒకటవ అర్చకుడు

సోమనాథా! నీ కేమి టీవెఱ్ఱి!

రెండవ అర్చకుడు

మ్లేచ్ఛులు ఓడిపోవడము మీకు కళ్ళకు మంటగా ఉన్నదా?

సోమనాథుడు

అన్నలారా, మీ కోప మెందుకు? ఇప్పుడు మ్లేచ్ఛులపక్షమైనాడు సోమనాథస్వామి. మొదట వాళ్ళు పారిపోయినమాట నిజమే.

మహాంతు

[భయముతోనూ కోపముతోనూ] అయితే ఇప్పుడు?

సోమనాథుడు

ఆ శబ్దము వినండి! [దీన్! దీన్! అని ముసల్మానుల కేకలూ, మధ్య మధ్య ఆలయపుగోడలనుంచి ఆర్తనాదములూ విన వస్తున్నవి.]

మహాంతు

[తొట్రుపాటుతో] ఏమి టది!

ఒకటవ అర్చకుడు

నేను పోయి చూచి వస్తాను. [నిష్క్రమించును.]

సోమనాథుడు

మొదట మ్లేచ్ఛులే పారిపోతున్నారు. కాని అప్పుడు వాళ్ల ప్రభువు సోమనాథునికి ఎదురుగా సాష్టాంగ దండ ప్రణామము చేసి తదేక ధ్యానముతో ప్రార్థించినాడు.

రెండవ అర్చకుడు

ఏమి! ఆ మ్లేచ్ఛప్రభువే సోమనాథేశ్వరునికి దాసు డైనాడా?

మహాంతు

ఐతే ఈయుద్ధపు కేక లేమిటి?

సోమనాథుడు

అది ఈశ్వరేచ్ఛ! భక్తాధీనుడు మ్లేచ్ఛుల వశ మైనాడు. వాళ్ళకే జయ మిస్తా నని వాగ్దత్తము చేసినాడు.

మహాంతు

నీ ఉన్మత్త ప్రలాపాలు చాలించు. దేవాలయధ్వంసి అనీ విగ్రహధ్వంసి అనీ పేరు పడ్డ ఈ గోహంతకు సోమనాథస్వామి

సోమనాథుడు

అవును. భక్తులు తనకు స్వేచ్ఛాభంగము కలిగించినప్పుడు తన దేవాలయ ధ్వంసము కోసమూ విగ్రహధ్వంసము కోసమూ స్వామి మ్లేచ్ఛులను ఆశ్రయించినాడు.

మహాంతు

ఛీ, నీ నోటికి అడ్డు లేకున్నది!

రెండవ అర్చకుడు

ఏవో నాలుగుమాట లెక్కడో పట్టుకొని వినుగు లేకుండా వాగుతెన్నావు. [ఒకటవ అర్చకుడు ప్రవేశించును.]

మహాంతు

[ఆతురతతో] ఏమిటి విశేషాలు?

ఒకటవ అర్చకుడు

నిజమే. మ్లేచ్ఛులు పారిపోతుండగా మన సైనికులు కోట గోడ విడిచి వాళ్ళమీద పడడానికి ఉద్యుక్తు లవుతున్నారు.

అంతలోనే మార్పు జరిగింది. యుద్ధరంగములో నిర్భయముగా గజనీ సాష్టాంగ పడి సోమనాథుని ప్రార్థించినాడు. అప్పు డతని మీాద మన సైనికులు కురిపించిన బాణవర్షము పూలవానవలె ఐపోయినది. మళ్ళీ మ్లేచ్ఛుడు లేచేటప్పటికి అతను దివ్య పురుషునివలె కనపడ్డాడు.

మహంతు

మ్లేచ్ఛుడు దివ్యపురుషునివలె కనపడ్డాడా!

రెండవ అర్చకుడు

మ్లేచ్ఛుడే!

ఒకటవ అర్చకుడు

అవును నవును. ఈ సాయంకాలంలో ఆతను మధ్యాందిన మార్తాండునివలె వెలుగుతున్నాడు. పారిపోతున్న మ్లేచ్ఛ సేనలు వెనుకకు మళ్ళినవి. వాళ్లందరికీ నూతనోత్సాహము కలిగినది. వాళ్ళిప్పుడు మహాసవాతీతులుగా కనపడుతున్నారు.

రెండవ అర్చకుడు

ఇదంతా ఏమో వింతగా ఉన్నదే.

ఒకటవ అర్చకుడు

వాళ్ళశక్తి ద్విగుణీకృతంగా కనపడుతున్నది. దుర్ధర్షులైనారు. వాళ్ళ ధాటికి మన సేనలు ఆగలేకున్నవి. మన సైనికులు నీరసులుగా కనపడుతున్నారు.

మహంతు

ఇదంతా ఏమో పీడకలలాగా ఉన్నది.

రెండవ అర్చకుడు

పోయి వస్తాను. [నిష్క్రమించును.]

ఒకటవ అర్చకుడు

మన కిక జయము లభించడము కష్టతరము. ఆంధ్రవీరులు కూడా నోట ఒక్కవా క్కైనా ఉచ్చరించడము లేదు. చోళులు పక్కకు ఒదుగుతున్నారు. ఒక్క గాంధార సైనికులే యుద్ధ భారము వహిస్తున్నారు. వాళ్ళ సంఖ్యకూడా నెమ్మదిగా క్షీణి స్తున్నది. వాళ్ళు వెనకంజ వేసిన క్షణమే దేవాలయము మ్లేచ్ఛులవశ మవుతుంది.

మహంతు.

[ముఖాన నెత్తురుబొట్టు లేక] దేవాలయంలోని ధనరాసు లన్నీ సురంగంగుండా అవతలికి చేర్పించు. ఏ లయిన దళ్లా తీయించేట్లు చూడవలె! [ఒకటవ అర్చకుడు నిష్క్రమించును.]

సోమనాథుడు

[ఇంతవరకూ మౌనముగానూ గంభీరముగానూ ఉన్నాడు.] ఇప్పు డైనా నామాటలు వినరాదా?

మహంతు

[ఆందోళనముతో] ఈసమయంలో నీవు గోల పెట్టకు! నీ కోరికే ఫలిస్తుం దేమో!

సోమనాథుడు

స్వామీ! అంతకోపము వద్దు. స్వామిలింగముమీద నైనా దయ లేదా?

మ హ ం తు

ఛీ! దుర్మార్గుడా! నీవు మొదటినుంచీ శకునపక్షిలాగా పోగైనావు! నీతిళ్లే సఫల మవుతున్నవి.

భ టు డు

[ప్రవేశించి] ద్వారములవద్ద యుద్ధము భయంకరముగా ఉన్నది. గజినీ ప్రాగ్ద్వారమువద్ద ఉన్నాడు. అది కొద్దిసేపటిలో భగ్న మయ్యేట్లున్నది. [నిష్క్రమించును.]

మ హ ం తు

[కళ్ళు మూసుకొని] అయ్యో! సోమనాథస్వామీ! భక్తుల మీద దయ లేదా? మా ప్రయత్నా లన్నీ వ్యర్థము చేస్తావా? ఒక్క సంవత్సరకాలములోనే భరతవర్ష మంతా వ్యాపించిన నీకీర్తి ఇంతటితోనే అడు గంటవలెనా? కాశీవిశ్వనాథునికంటె నీ దేవాలయము భువన ప్రశస్తి కలదానిగ చేయదలచుకున్నానే! నాఉద్దేశా లన్నీ ఇట్లా మూలచ్ఛేదము చేయదలచుకున్నావా!

సోమ నాథుడు

[జాలితో అర్ధనిమిలిత నేత్రములతో] అయ్యో! పిచ్చి భక్తుడా!

మ హ ం తు

[తల ఎత్తి] ఎవ రది?

సోమ నాథుడు

నేను, సోమనాథుణ్ణి.

మ హ ం తు

నీవా! మాఅదృష్టము!

భటుడు

[ప్రవేశించి] ప్రాగ్ద్వారము పగిలిపోయినది. ద్వారములో నుంచి మ్లేచ్ఛులను రానీయకుండా మన సైనికులు అడ్డగిస్తున్నారు చీకటి పడకముందే కోట శత్రువులకు స్వాధీనము కావచ్చును [నిష్క్రమించును.]

మహంతు

దుర్వార్తపైన దుర్వార్త! స్వామీ! ఎంతలో ఎంత ఐనది! సూర్యభగవానుడా! ఒక్క గడియ ముందుగా అస్తమించి ఈ దేవాలయాన్ని రక్షించరాదా?

సోమనాథుడు

ఇప్పుడైనా స్వామి లింగము ఇక్కడనుంచి తీయించరాదా! ఇప్పటికైనా ఈశ్వరేచ్ఛ మీకు గోచరించడము లేదా?

మహంతు

ఓయీ దుర్ముఖా, నీముఖము నాకు కనపరచక అవతలికి పో!

సోమనాథుడు

[నమస్కరించి] వ్యర్థ రోదానికి ఇది వేళ కాదు. మనము గర్వించే సమయము దాటి పోయినది. శత్రువు ద్వారమువద్ద సింహామువలె గర్జిస్తున్నాడు. ఇప్పటికైనా సోమనాథుణ్ణి యథాస్థానంలో ప్రతిష్ఠించి తిరిగి మనకు పరిసన్నుణ్ణి చేసుకోరాదా?

మహంతు

[కొంచెము శాంతముగా] శిల్పులు లింగము ఆకాశంలో బంధించినారు. దేవాలయము నిర్మూలిస్తే కాని ఆలింగమిప్పుడు కదల్చలేము!

సోమ నాథుడు

అయ్యో! అందువల్లనే సోమనాథస్వామి అట్లా పరితపించి నాడు! మనకు స్వామిలింగముకంటె దేవాలయ మెక్కువా?

మ హా ం తు

[కన్నీటి బొట్లు విడుస్తూ] కాని, చేతులారా ఇంతచక్కని దేవాలయము పడగొట్టించడ మెట్లా? ఇటువంటి దివ్యమందిరము ఈలోకంలో నిర్మించడము మళ్ళీ మానవమాత్రులకు సాధ్య మవుతుందా?

భ టు డు

[ప్రవేశించి] మ్లేచ్ఛులు ఈశ్వర ధ్వజము విరిచివేసి అర్ధ చంద్రుడు వెలుగుతున్న తమధ్వజము ఎత్తినారు. ఈశ్వరధ్వజము ధూళిలో పొరలాడుతున్నది. [నిష్క్రమించును.]

మ హా ం తు

మ్లేచ్ఛులది అర్ధచంద్రి ధ్వజమా? అది సోమనాథుని చిహ్న మే గదా! ఇదంతా ఏదో కలగా ఉన్నది. ఏమి తీవ్రచండ వాయువు!

సోమ నాథుడు

ముసల్మానుల ధ్వజ మదుగో! చండవాయుతాడనచే భ్రమిస్తూ అది ఈ సంధ్యాకాలంలో తాండవించే మహానటుని శిరస్సువలె కనిపిస్తున్నది. అయితే స్వామి లింగమును తీసివేయడము విషయ మేమిటి? నేను అంత్యక్షణముదాకా విడవదలచుకో లేదు.

మ హా ం తు

[చేతులు జోడించేసి] సోమనాథా, నీమాటలు మొదటనే విన

వలసినది! మందిర నిర్మాణము తలలో దూరిన తర్వాత మరేమీ మనస్సు కెక్క లేదు. దుర్వ్యసనమువలె అది వృద్ధి పొందినది. ధర్మాధర్మ విచారణకూడా వదలినాను. ఇప్పు డింకే మున్నది? సోమనాథలింగముకూడా ఈ దేవాలయానికి బలి ఇయ్యవలసిన దే!

సోమ నాథుడు

అయ్యో!

మ హా ం తు

గర్వాతిశయంతో మిట్టిపడినంత సేపూ సోమనాథునికి తెచ్చి పెట్టుతున్న అపాయ మూహించ లేక పోయినాను. మ్లేచ్ఛులు కోటలో ప్రవేశించినారు! ఇప్పు డిక దేవాలయము పడగొట్టించే వ్యవధిమాత్రమే మేదీ?

సోమ నాథుడు

వ్యవధి ఉన్నంత సేపూ ఊరుకున్నాము.

మ హా ం తు

వ్యవధి ఉన్నంత సేపూ గెలవ గల మనే ఆశకూడా ఉన్నది. అంత సేపూ తన ధనరాసులు చూసి సంతోషించే లోభి సామెతగా ఉన్నాను. ఇప్పు డంతా ఐపోయినది!

సోమ నాథు డు

అయితే సోమనాథధ్వంసమే సోమనాథుని విజయము! జయ సోమనాథ! [నిష్క్రమించును.]

భ టు డు

[వెంటనే ప్రవేశించి] ఉత్తరద్వారమూ పశ్చిమ ద్వారమూ కూడా పగిలిపోయినవి. మిడతలదండువలె మ్లేచ్ఛులు లోపల

ప్రవేశిస్తున్నారు. దేవాలయ ఆవరణంలో యుద్ధము జరుగుతున్నది. అడుగడుగుకూ క్షత్రియ యోధులు ప్రాణాలు బలి ఇస్తున్నారు. [నిష్క్రమించును.]

మ హా ం తు

దుర్భాగ్యపు దుర్భాగ్యం వస్తున్నది! ఈదివ్యమందిరము పిశాచమువలె ఇంత పవిత్ర క్షేత్రము బలి కోరుతూం దనుకో లేదు. నిన్ననే ఈశ్వరునికి అంతటి వైభవము చూసిన కళ్లతో నే ఈ స్థితి చూడవలసి వచ్చినది. మానవులచేతులలో చిక్కినతర్వాత మహేశ్వరుని సంపత్తుకు కూడా చాంచల్యమేర్పడినది.

ఒకటవ అర్చకుడు

[ప్రవేశించి] తీసి వేయగల అమూల్యవస్తువు లన్నీ తీసి వేయించి సురంగములో నే దాచి పదిలపరిచినాము ఆబంగారపు గంటలూ రత్నాలు పొదిగిన వాహనాలూ తీయించ సాధ్యము కాలేదు. [నిష్క్రమించును]

రెండవ అర్చకుడు

[వెంటనే ప్రవేశించి] ప్రాణాలమీద ఆశ ఉంటే మనము పారిపోవలె! సైనికులు చెల్లాచెద రైనారు. మ్లేచ్ఛు లిటువైపే వస్తున్నారు. ఇంకా పడవల వద్దకు చేరుకోవడానికి వ్యవధానమూ వీలూ ఉన్నవి.

మ హా ం తు

నేను పారిపోను. నాజీవితములో పెట్టుకున్న ఆదర్శము ఈ రీతిగా వికల మవుతున్నది. చివరవరకూ సాధించి కాని ఊరు

కోను. [నిశ్చలముగా కూర్చుంటాను. రెండవ అర్చకుడు ఉత్తర మీాయ కుండగా నిష్క్రమించును.]

భటుడు

[ప్రవేశించి] మన సైనికులు పారిపోతున్నారు. స్వామీ! కన్నీళ్ళు విడవ వద్దు.

మహాంతు

అవును. కన్నీళ్ళు విడవను. నే నిక శాంతము వదలను. నీవు కూడా పారిపోతావా?

భటుడు

ప్రాణ ముండగా ఈ సేవకుడు స్వామిసన్నిధిని విడిచి పోడు!

మహాంతు

మంచిది. నీవు పోయి గర్భాలయంలో తప్ప ఆలయంలో ఎక్కడా దీప మనేది లేకుండా చేసి రా!

భటుడు

చిత్తము. [నిష్క్రమించును. మహాంతు నిశ్చలముగా కూర్చుంటాడు మునల్మానుల దీన్ దీన్ శబ్దములతో దేవాలయము అదురుతూ ఉంటుంది. తెర పడుతుంది]

ఐదవ రంగము

[దేవాలయపు మెట్లెక్కుతూ అనుచరునితో భటులతో సుల్తాను మహమ్మదు గజ్నవీ ప్రవేశించును. అనుచరుడు చక్కని గండ్రగొడ్డలిని గౌరవముతో తీసుకొని వస్తున్నాడు.]

గజ్నవీ

[ఆశ్చర్యముతో] ఏమి ఈ విగ్రహాల ఐశ్వర్యము!

అనుచరుడు

అల్లాకంటె సైతానుకు ఐశ్వర్య మెక్కువ స్వభావంలో లేని గుణాన్ని రూపంతో కప్పి పుచ్చవలె!

గజ్నవీ

పిరికిభటుడు అమూల్యమైన ఖడ్గము చేత ధరించినట్లు.

అనుచరుడు

అనాకారివాడు వెలగల దుస్తులు ధరించి ఎప్పుడూ అత్తరు వాసనలు గుప్పు గుప్పున చిమ్మినట్లుగా ఉంటుంది ఈవైభవము.

గజ్నవీ

ఇదంతా ఎంత చక్కగా చలవరాళ్లతో తాపడం చేసినారు!

అనుచరుడు

పాపలు కనబడుతున్నవి. ఈవిగ్రహాన్ని ఆరాధించబోయే కాఫర్ల నీడ లీరాళ్ళలో ప్రతిబింబించి వాళ్ళను హేళన చేస్తూ ఉండేవి కాదు కాబోలు!

గజ్నవీ

ఎక్కడ అడుగు పెట్టితే అక్కడ మాసిపోయే ట్లున్నది.

[అని నెమ్మదిగా అడుగులు పెట్టును. అనుచరుడు ముఖములో

అనిష్టభావము వెలిబుచ్చును. అనుచరుణ్ణి లెక్క చేయక] ఈమనోజ్ఞమందిరము కూడా నిర్మూలము చేయ వలసిన దేనా! భీమనగరులో దొరికిన రజతగృహమువలె దీనిని మడిచి తీసుకొని పోయే వీ లుంటే ఇది గజ్నవీ పట్టణానికి శోభాయమానంగా ఉంటుందే.

అ ను చ రు డు

అల్లా కోరికే అమహోత్మ్యని సేవకులకు ఆజ్ఞ. అల్లా చెప్పినదల్లా శిరస్సున ధరించవలె.

గ జ్న వీ

పక్కన ఆకోనేటిలో ఈ మందిరము అస్ఫుటంగా ప్రతిఫలించి ఎంత అందంగా ఉన్నది! ఇటువంటి కోనేళ్లలోనే హ్యారీలు స్వర్గంలో స్నానాలు చేస్తారు. [దేవాలయ ద్వారము చేరినారు. లోపలంతా గాఢాంధకారము. చీకటి చూసి మొదట కాస్త అనుమానించి మళ్ళీ గజ్నవీ ఉపక్రమించబోతున్నాడు.]

అ ను చ రు డు

సుల్తాన్, ఇప్పుడు చీకటి పడినది. శత్రువులు ఈ చీకటిలో నక్కి ఉన్నారేమో. జయము ఘాజీకి లభించినది గదా. రేపటిదాకా ఆగి పిమ్మట అమీన్ ఉల్ మిల్లాత్ లోపలికి వెళ్ళడము మంచి దేమో.

గ జ్న వీ

నిజమే. కాని అల్లా ఆజ్ఞ తక్షణము నిర్వర్తించవలె. ఒక్క నిమిషముకూడా ఆగకుండా ఈ విగ్రహము పగలగొట్టవలె నని బత్తికర్కు ఉత్సాహముగా ఉన్నది.

అనుచరుడు

ఐతే కాగడాలు వెలిగించి భటులు తెచ్చేదాకా ఆగుదాము. ఒరే, కాగడాలు త్వరగా తీసుకు రండి. [కొంతమంది భటులు కాగడాలు తేవడానికి నిష్క్రమింతురు.]

గజ్నవీ

కాగడాలు వాటితోవను అవి వస్తూ ఉంటవి. అవి వచ్చేదాకా ఉండే వీలు లేదు. ఈ అద్భుత దేవాలయము చూసిన కొద్దీ విగ్రహం చూసి బద్దలు చేయవలె నని తొందర ఎక్కువవుతున్నది.

అనుచరుడు

అయితే భటులను కొందరిని ముందు లోపలికి పంపుదాము. [భటులు ముందూ, వాళ్ళవెంట అనుచరునితో గజ్నవీ ఆలయంలో ప్రవేశిస్తారు.]

అనుచరుడు

ఈ కాఫర్లు తమ నిర్జీవపు దేవుడికి గోరీ కట్టినలాగా ఉన్నది.

గజ్నవీ

నన్ను సొదుముకుంటే కానరా కున్నది.

అనుచరుడు

ఈ విగ్రహాలను కొలిచే కాఫర్లు చచ్చిపోయినతర్వాత పోయే నరకద్వార మిట్లాగే ఉంటుంది.

గజ్నవీ

అవును, కటిక చీకటిగా ఉన్నది. అర్చకులు దీపాలు ఆర్పి

వేసి పోయినారు. వాళ్ళ జయదేవతతోనే ఈ దేవాలయపు కాంతి దేవతకూడా పారిపోయినది.

అనుచరుడు

విగ్రహము ఉండే చోటికి దోవ ఏదో తెలియడం లేదు.

భటులు

జాహాపనా, ఇటు; ఇటు. అటువైపునుంచి వెలుగు వస్తున్నది.

అనుచరుడు

జాగ్రత్తగా నడవండి. అక్కడ శత్రువులు లేకుండా చూడండి. [దీపపు వెలుతురు వచ్చిన వైపుగా వెళ్ళి అంతా గర్భాలయము సమీపిస్తారు]

చీకటిలో ఎవరో

గజనీ! గజనీ!

గజ్నవీ

ఎవ రంత స్వతంత్రించి పిలవ సాహసించేది?

అనుచరుడు

సైఫ్ అద్దాలా ఘాజీని అట్లా పిలుస్తున్న ఆకాఫరుసు చంపండి.

గజ్నవీ

తొందర వద్దు. [ధ్వని వంక తిరిగి] ఈచీకటిలో దొంగవలె ఉండి నన్నెందుకు పిలిచినావు?

ధ్వని

నీమేలు కోరే మిత్రుణ్ణి. చెప్పేమాటలు విను. ఇప్పటికే మా సోమనాథ స్వామికి కోపము వచ్చినది. ఇంతటితో నైనా

వైపుకు పో! గర్భాలయంలోకి కూడా ప్రవేశించినావా, అప్పైన ఈశ్వరుడు భరించ లేడు. భస్మమై పోతావు. [అంతా నవ్వు తారు]

గజ్నవీ

నా మిత్రుడా! నీవు నాకు కంటె నీవిగ్రహానికి మిత్రుడవుగా కనపడుతున్నావు!

ధ్వని

పశ్చాత్తాప పడి లాభ ముండదు.

గజ్నవీ

నే నిప్పటికి తొమ్మిదివందల తొంభైతొమ్మిది దేవాలయా లలో ప్రవేశించి విగ్రహాలు నాశనము చేసి ఉన్నాను. దీనితో నా మొక్కు చెల్లిపోతుంది. నీవు చెప్పే పాఠము నాకు కొత్తది కాదు.

[అంతా నవ్వుతారు. గర్భాలయద్వారము చేరి గజ్నవీ ఆలయ మంతా పరీక్షిస్తున్నాడు. తొమ్మిది అడుగుల ఎత్తు గల సోమనాథలింగము ఆలయమధ్యమందు ఆకాశంలో ఆధా రం లేకుండా నిలిచి ఉన్నట్లు ప్రక్కను వెలుగుతున్న అఖండపు మంట వెల్తురులో స్పష్టముగా కనబడుతుంది. పక్కనే ధ్యాన వ్యగ్రుడై ఉన్న మహాంతు ఉదాత్తరూపము కానవస్తుంది. గజ్నవీ ఆలింగము చూచి ఆశ్చర్యముతో ఒక అడుగు వెనుకు వేస్తాడు.]

మహాంతు

[గంభీరముగా] ఎవరో వారు! లోపలికి రాకూడదు.

అనుచరుడు

[గజ్నవీకి గండ్రగొడ్డలి అందిస్తూ] కాఫర్! సుల్తాన్ ఘాజీ బత్షికన్ రాకూడ దనడానికి నీ వెవ్వడవు?

గజ్నవీ

ముందు దీచందనపు కవాటము పదిలపరచండి. గజ్నవీలో మామందిరానికి పనికి వస్తుంది. [భటు లాపప్రియత్న ములోనే ఉంటారు.]

మహంతు

[నిశ్చలముగా] ఎవ రైనా ఈ ఆలయంలో ప్రవేశించడానికి హక్కు లేదు.

గజ్నవీ

[గండ్రగొడ్డలి అందుకుంటూ] అల్లా సేవకు డైన అమీన్ ఉల్ మిల్లత్ హక్కును కాదనగలవా డెవ్వరు? [అంటూ ఉద్రేకముతో లింగమును సమీపించి అల్లా హూ అక్బర్! అంటూ కేక వేసి వెంటవెంటనే బలము కొద్దీ మూడుసార్లు గండ్రగొడ్డలితో లింగమును కొట్టును. చప్పు డవుతుంది కాని లింగము బీటుకూడా పారదు. గజ్నవీ నిర్విణ్ణు డై నిలుస్తాడు.]

మహంతు

ఇంతటితో నైనా మాస్వామిమహత్త్వము తెలుసుకొని ఇక్కడనుంచి పారిపో! లేకపోతే నీప్రాణాలు దక్కవు. [ప్రయత్నము మున్నూరు విఫలము కావడంచేత గజ్నవీకి ఉన్మాదము కలుగుతుంది. అనుచరుడూ భటులూ భయముతో వణుకుతారు. ఇంతలో "ధీన్ దీన్!" అంటూ భటులు కాగడాలుతీసుకొని

వస్తారు. అప్పుడు తిరిగి వచ్చిన ఉత్సాహముతో ఇక్కడి భటులూ అనుచరుడూ దీన్ దీన్ అని కేకలు వేస్తారు. ముసల్మాను భటులు కాగడాలు పట్టుకొని లింగముచుట్టూ నిలుచుంటారు.]

గజ్నవీ

ముందు మీరీ దేవాలయము ధ్వంసము చేయండి!

మహంతు

మీరు చెడిపోతారు సు...!

గజ్నవీ

[కోపముతో] నీవు నోరు మూసుకొని అవతల ఉండు!

[ఇంతలో భటులు దేవాలయపుగోడలు బద్దలు కొట్టుతూ ఉంటారు. దక్షిణపు వైపుగోడ కొంచెము సందిచ్చినది. వెంటనే అటువైపు లింగము ఒరుగుతుంది "సైతాన్!" అని మహా సంతోషముతో ముసల్మాను భటులు అంటారు.]

మహంతు

[ఆపాదమస్తకము వణుకుతూ] గజనీ! ఇంతచక్కని దేవాలయము నాశనము చేసినావు! ఇంతటితో నీకు తృప్తి లేదా?

గజ్నవీ

ఈవిగ్రహం కూడా పగలగొట్టి నామొక్కు తీర్చుకొని కాబావద్ద కానికలు అర్పించవలె. అప్పుడే నాకు తృప్తి!

మహంతు

బాగా ఆలోచించుకో! ఇంతటితో విడిచిపోతే నీకు కోటి సువర్ణాలూ లెక్క లేనన్ని రత్నాలూ ఇస్తాను.

గజ్నవీ

[కొంచెము యోజించి] నేను నగరకోటలో ఏడులక్షల సువర్ణాలూ ఏడువందల మణుగుల వెండీ రెండువందల బంగారపు కడ్డీలూ లెక్క లేనన్ని మణులూ కొల్లగొట్టి తీసుకొని పోయినాను.

మహంతు

అబ్బా! ఏమి ఈమ్లేచ్ఛునిఆశ! ఇతను చనిపోయినా ఇతని కళ్ళు బంగారము కోసము వెదుకుతూ గుడ్లల్లో తిరుగుతూ ఉంటవి! దానికి పదిరెట్లుధన మిస్తాను. ఇంకొక లింగ మెక్కడనైనా పగలగొట్టి నీ మొక్కు తీర్చుకోవచ్చును. కాదు, నీకు నగరకోటలోదొరికినదానికి నూరంతలు ఇస్తాను. ఇంతటితో దేవాలయము విడిచి పో! [గజనీ కొంచె మనుమానిస్తాడు. ఇంతలోకే గోడ ఉత్తరపువైపు కూడా కొంత పడగా లింగము మరింత కుంగుతుంది. మహమ్మదీయులు ఆవేశంతో "అల్లాఆజ్ఞ దాటకూడదు!" అని అంటారు.]

భటుల కేకలు

[మళ్లీ] అమీన్ ఉశ్ మిల్లాత్! ఘాజీ! బత్షికన్! బత్షికన్!

అనుచరుడు

[బిగ్గరగా] అల్లాఆజ్ఞ! బత్షికన్!

గజ్నవీ

[తల యెత్తి రాజఠీవితో స్ఫుటంగా] నేను విగ్రహధ్వంసకుణ్ణి కాని విగ్రహాలు అమ్మేవాడను కాను!

భటులు

జయ బత్లికన్! జయ బత్లికన్!

[మహంతు చేతు లెత్తుకొని రోదనము చేస్తూ వెళ్ళిపోతాడు. గజ్నవీ గండ్రగొడ్డలితో మళ్ళీ ఒక్క దెబ్బ కొట్టగానే లింగము మూడు వక్కలుగా పగిలి అందులోనుంచి రత్న రాసులు కారుతవి. వాటిని చూడగానే గజ్నవీ ముఖము వికాసము పొందుతుంది. మహమ్మదీయుల దీన్ దీన్ ధ్వనులతో సోమనాథుని "జయీభవ సోమనాథ!" అనే ధ్వనికూడా వినబడుతుంది.]

గజ్నవీ

ఇంకా దేవాలయంలో ఉన్న వస్తువు లన్నీ ఒంటెల కెత్తండి. ఈ మూడు విగ్రహపు తునకలూ గౌరవంతో ఉంచండి. గజ్నవీ మక్కా మదీనా మసీదులలో ఇవి బత్లికన్ కీర్తి శాశ్వతముగా చాటుతూ ఉండవలె!

అనుచరుడు

పాపము! తననే రక్షించుకోలేని దేవుడు భక్తుల నేమి రక్షిస్తాడు!

సోమనాథుడు

[ప్రవేశించి] జయ జయ విగ్రహధ్వంసక!

వృద్ధురాలు

[ప్రవేశించి] జయ జయ విగ్రహధ్వంసక!

[తెర పడుతుంది. జయ జయ ధ్వనులూ దీన్ దీన్ అనే కేకలూ కొంతసేపటివరకూ వినబడతవి.]

ఆరవ రంగము

[శిథిలమైన దేవాలయపు ఆవరణము. అక్కడక్కడ శవాలూ నెత్తురు మడుగులూ భయంకరముగా ఉన్నవి. అది శ్మశానమువలె కనబడుతూ బీభత్సంగా ఉన్నది.] మొదటి రంగములో వచ్చిన ముగ్గురు పౌరులూ, వృద్ధురాలూ, సోమనాథుడూ అర్ధదిగంబర వేషాలతో నృత్యము చేస్తూ ఉంటారు. మధ్య పారశీకుడు కూడా కొంతసేపు కనపడిపోతాడు.]

ఒకటవ పౌరుడు

జయీ భవ సోమనాథ!

రెండవ పౌరుడు

దిగ్విజయీ భవ దిగంబర!

మూడవ పౌరుడు

వందే శ్మశాన సంచర!

వృద్ధురాలు

వందే మాయా తామస హర!

సోమనాథుడు

శూల పినాక భయానక వందే!

ఒకటవ పౌరుడు

ప్రమథగణాధిప, భైరవ, వందే!

రెండవ పౌరుడు

ఉగ్ర, రుద్ర, త్రిపురాంతక, వందే!

మూడవ పౌరుడు

కృత్తివాస, గంగాధర, వందే!

వృద్ధురాలు

దక్ష మహాధ్వర ధ్వంసక వందే!

సోమ నాథుడు

జయ జయ, మృత్యుంజయ, జయ, స్మరహర!

మొదటి పౌరుడు

వందే, వృషభధ్వజ, పన్నగ ధర!

రెండవ పౌరుడు

వందే అంధక రాక్షస సంహార!

మూడవ పౌరుడు

వందే త్ర్యంబక, కచీకృతాంబర!

వృద్ధురాలు

వందే హారీకృత నర కర్పర!

సోమ నాథుడు

జయ జయ ప్రళయ మనోహర, జయ హర!

ఒకటవ పౌరుడు

శివ, భవ, హర హర, శంభో, శంకర!

రెండవ పౌరుడు

సకల రూపహర, హర హర, జయ జయ!

మూడవ పౌరుడు

అపదిత శైలప్రియ, హర, జయ జయ!

నృత్యకారులు

భీకర కాళీ ప్రియ, హర, జయ జయ!

సోమనాథుడు

జయ, లయతాండవ పర, హర, జయ జయ!

అందరూ

హరహర హరహర జయజయ జయ జయ
జయ జయ హరహర హరహర జయ జయ!
[అంటూ వలయాకారంగా నృత్యము చేస్తారు.]

[తెరలో]

యథాప్రకారము సోమనాథస్వామి సముద్రతీరాన వెలిసినాడు! సముద్రుడు స్వయముగా స్వామికి అభిషేకము చేస్తున్నాడు!

అందరూ

జయ జయ సోమనాథ!

[నిష్క్రమణ]

సమాప్తము

15086